

אשר אברהם

משבצות זהב

רצה (סי' ס"ק א) לא יאמר
ובא לציון יהוה טעם נוסף,
כצ"ל, ר"ל, במה שכח
הטור שם שלא יאמר ואני
זאת בריתי של שראית
מקמים כו', בזה יש ג"כ
נתינת טעם שלא יאמר וזאת
לציון, ואף שכבר כתב
הטעם על וזאת בריתי לפי
שאינן גאולה בלילה וממילא
לא היה צריך ליתן טעם על
ואני זאת בריתי שיש לומר
לפי שסמכותי יהי, מכל
מקום כוננת הטור שבאמת
מטעם דאין גאולה בלילה
ממילא שלא יאמר וזאת
בריתי, וגם יש טעם שלא
יאמר ואני זאת בריתי
וממילא יש טעם שלא יאמר
ובא לציון, והוא טעם נוסף
על טעם הראשון, ובכל
אחד יש בו כדי ליתן טעם
על שניהם:

(מביא רש"י היפוך המובחר
נחשבת יאמר כו', ר"ל,
שאף שהתיבות אינם עולים
רק קצת, אבל מכל מקום
הכולל והשם קצת, וכל
ומשלים למנין ק"ל:

הגהות והערות

י' ראה רש"י שמואל"כ ו'
י'

יא' והאב"ל
צבורה שלא יאמר ויהי
נועם, כ"ג, דעמי ואני,
רק האב"ל נמננו ואמר
ויהי נועם, דשאלת הנשעה
כאן ויום טוב וכו' המועד
שהכל פסוקי מלאכה, לכן
לא שייך לומר ויהי נועם, אבל
הכלל אמריש מלאכה, והרי
הוא מתפלל על הכלל בלשון
רבים, שאין צורך בלשון
רבים, לכן יש לומר ויהי
נועם, והי"ק:

(הגהות בהרש"ק)
יב' אפנים נועם מגדים
אות א' ו', ג' כחז רבים
יג' ואני אפ"ר האב"ל
נעמו וזאת בריתי לא יאמר
אומרו:

יג' נופך ע"פ המבואר
נועם מגדים דלקמ"ג ע"ש:
יד' תוקן ממנהולות
והלשון:

טו' עיין שם הגדולים
להמיר"ל מערכת ספרים
אות פ' סימן קכ"ג, שכתב
דספר פסקי תוספות שמיא
הלכה רצה הוא לאחד
האחרונים (ולא ויזיל לאורו),
ואינו פסקי תוספות הנדפס
כש"ס שלפנינו:

רצ"א א' עיין סימן קפ"ג
ספ"ג ג' (ג"ח סי' ס"א)
ב' מה שכתב הג"ע
"ומימין צ"ח" הוא דברי
עלמ, ואינו צמח"ס:
ג' קצת זה נוסף ע"פ
הג"ע וז"ל ויזיל לאורו

רצה פסוק. עיין מ"א. עיין מה שכתב בעור צוה. וכשתל יום טוב בלמעט
השבע אין צומרים ויהי נועם מעשה ימינו כוננוה, ולא ממחילין
מן פסוק יושב נסמך: א אליהו הגבירא. עיין מ"א. בסימן מ"ו ל"ח
ד"כ מל הוא מורה וקיימא לן לחומר, ומקצוע לאלך מהלך מ"ק
[שנה] ופסחים ז', פ', ולף חוץ לאלפים שמה הלכה דיש מחומין. ואלך למקלין
נספק דרננו, מכל מקום אי אפשר להפלה שיעה בשבת, ויש לי נצאל
הרהורי דברים, והנהי פורעט בעורת השם יתנרך. בריש הוא אמריש ה'
לאין אומרים במוצאי יום טוב אליהו, מהאי טעמא הוא, ממה שכתבו
החוספות פסחים דף ה' ב' ד"ה להלן דכל בשבת אסור לאו למוד, ביום
טוב אין מותר עליה, הוא הדין מחומין חוץ ל"כ מיל בשבת רק לאו, ולא
כרת וסקילה, ביום טוב ליכא כי אס אסור דרננו, וספיקו נפשט לקולא
ויכול לצוה ביום טוב. כיון דשמענא להא דכתב הפרי מ"ש בסימן מ"ה
ספ"ג ג' בלא דמחמר, משמע דלאן פסקינן אסור מחומין ביום טוב חוץ
ל"כ מיל הוא דין מורה למאן דלמר הכין אף ביום טוב, יע"ש. ועיין סימן
מקט"ו מ"א אות ט"ו בשם מרומם הדשן [סימן פ"ג] ד"כ מיל דין מורה
ביום טוב, וכיון דלאן להלך בין יום טוב לשבת צוה, יא' לנו הדין דאף ביום
טוב יש מחומין למעלה מעשרה, דספק מורה לחומר. ועיין מרומם הדשן
סימן פ"ג הנ"ל מחוץ ל"כ מיל מותר לישראל אחר, כיון שאין מפורש,
יע"ש. גם יא' לנו דין מחדש ממה שכתב הב"י בסימן רמ"ח נעמוד כו'
ד"ה הגהות] ובש"ע סימן (מ"ו) [מ"ו] י"ו דל"ח דל"ח יש ספק אם הוא
גבוה עשרה ספיקו לקולא, משמע אף שיש ספק ספיקא לחומר, שמה
הלכה יש מחומין למעלה מעשרה ושמה אין גבוה עשרה, מקלין דרננו.
ועיין יו"ד [סימן ק"י בפריי [שפתי דעה, דני ספק ספיקא] במחודשים שם
[אות ו], בשם משנה למלך שאר אבות העומאות [מ, ה], יע"ש. ועיין לכוש
סימן רמ"ח ספ"ג ב' דלמעלה מעשרה במים לא גורו כלל, כיון דבישע
גופא למעלה מעשרה דרננו. ולכך עיין, דל"ח כן בישע למעלה נקטינן
לקולא חוץ ל"כ מיל, ואנו קיימא לן לחומר. ובסימן רמ"ח ב"י [שם]
במשנת הרמב"ם ז"ל [מהדורא בלאו סימן שם] וסימן מ"ד מנואר העטם,
דספק דרננו לקולא במים, יע"ש. גם מה שכתב [לנוש שם] דקסם נהרות
יש כאן גבוה עשרה פסחים, ז"ע, וז"ה שפתייה כולל אבאר עוד *.
ובא"ה רצה הוא יו"ד, טעם דלא אמרינן במוצאי יום טוב, [הואילן] ועושין

רצו הרמב"ם. עיין מ"א. פירק כ"ט הלכה א'. ומשמע מותר שמו
כ, [מ] ילף לה. ובהלכה י"א כמעט ג'. יע"ש. ובמגיד משנה [שם]
הלכה א' [ל] ילף לה להבדיל בין הקודש [ויקרא יו"ד ט"ח] [י]. ולכך עיין,
זהו אפמכא הוא. גם איזה חוספת יש במוצאי שבת, ובערב שבת (ממקציל)
[משקיל] שבת, ומוצאי שבת יש לומר כל זמן שלא עשה מלאכה שם שבת
עליה, ואם עשה מלאכה וכל שכן כשהבדיל בחפלה יש לומר הוא דרננו
על הכוס, ומאי קטן להוציא גדול, עיין סימן ער"א [מ"א ס"ק ג]. ועיין מ"ש
נצ"ו אות וי"ח כלל מזה, עיין [לקמן] אות י"א, וז"ה יבואר בזה: א יתנו.
עיין מ"א. בסימן ער"א [ס"ק] כ"ג, כי אפשר ליתן עיניו נזר וכוס, כמו
כאן, ובלבוש [כאן ספ"ג א] יתן עיניו נזר וכן השומעים. וז"ה שפתי, שיהי
בסימן ער"א ספ"ג י' יתן עיניו, וכאן יתנו עיניהם. וז"ה [שם] כחז וזכר
[שפתי א] [מ] קאי הקודש והבדלה, קשה קמא איך אמרו [בנינוט ג], א' שמי
תקנוה, עיין ט"ו [ומשנתו וכן] אות וי"ן:

רצו (א) קודם, עיין ט"ו. האריך דאין לשפוך מכוס יין לאחר שבירך עליו. ואפילו קודם שבירך ששמאלין על כל גרותיו יש לומר הוא
כיוון משקין, ואע"פ דעושה לשום סימן טוב, הא בהתן וכלה נמי עושין לשמחה [ו] ואסור. וי"ל התם לית שמחה במה שאזיל
מחצית השקף

רצה (ריש היפוך) פסוק ויהי כו'. עיין סימן רצ"ו. טעות סופר הוא, ואפשר
צ"ל תרצ"ו ספ"ג ה': במילוי יודיין, שגימטריא שלו ע"ב, שיש
במילואו ד' יודיין כוה, יו"ד היי וי"ו היי: והוא המילוי כו'. ר"ל, שהשם
ע"י מילוי כוה עולה ק"ל, צא וחשוב, ו' י"ו יו"ד עולה מ"ו, ה' היי עולה
כ', יחד ס"ו, ו' וי"ו עולה מ"ה, יחד ק"י, ה' היי עולה כ', יחד ק"ל:
וקריאת המומר כו'. ר"ל, שבמומר יושב בסתר יש ק"ב חיבות, ובצירוף
פסוק ויהי נועם שיש בו י"ב חיבות עולה קכ"ד, וכשכופלים פסוק ארך
ימים שיש בו ה' חיבות עולה קכ"ט חיבות, חסר חיבה אחת למנין ק"ל,
לזה כתב דקריאת מומר עצמו נחשב לאחד, הרי ק"ל. ובספר אליה רבה
[ס"ק א] הביא בשם פסקי תוספות [ו] דכן כשאומרים מומר זה בשבת ויום
טוב או בקריאת שמע שעל מטהו או כשהחורים מבית הקברות, יכפול
פסוק ארך ימים כו' (פ"ק א) אליהו כו'. בערב שבת. מפני הטורח. פירש
הטורח שיש בו י"ב חיבות עולה קכ"ד, וממנו צריך מורה הגולרית

יצה (א) ואומרים. עיין ט"ו. ובא לציון גואל אין אומרים, לפי
שאינן גאולה בלילה, והואיל ואין אומר ובא לציון גואל אין
אומר ואני זאת בריתי, דסמוכים הם ב' פסוקים בישעיה (נ"ט כ')
ז"א. ומה שכתב [הט"ו] בטור בסימן תקנ"ט, לא מצאתיו, רק שאין
גאולה בלילה, ואני זאת בריתי לא יאמר כמקיים בריתי על הקינות
יעוד שהכל בטילין בו. ובבית האבל אומרים ואני זאת בריתי,
שהמחמין עוסקין בתורה, טור [סימן]. תקנ"ט. ויהי נועם, כתב בכנסת
הגדולה שיש מקומות שאין אומרים בבית האבל, ובקושטנדינא
במדומה לו שאומרים. והואבל עצמו לכאורה שלא יאמר ויהי
נועם, שאסור במלאכה. אבל ואני זאת בריתי אומר [ו], דלומד איוב,
וגם מברך ברכת התורה. ועיין מה שאכתוב אי"ה באות ב' מזה:
(ב) כגון. עיין ט"ו. ואם תל יום טוב בשבת אומרים ויהי נועם
במוצאי שבת שלפניו. ואפילו חל פסח בשבת, וערב פסח אחר חצות
מדינא אסור בעשיית מלאכה [סימן חס ספ"ג א], וקודם חצות מקום
שנהגו שלא לעשות אין עושין [שם ספ"ג ג]. אפילו הכי אומרים במוצאי
שבת שלפניו ויהי נועם. ובסימן תקנ"ט ב"ז אות ג' הטעם שאין
אומרים בחשעה כאב, שהוסד על הקמת המשכן. ובכ"י [שם] ריש
עמוד [ג] הטעם, דמקום שנהגו שלא לעשות [סימן תקנ"ט ספ"ג כ]. א"כ
פסח ביום שבת וערב פסח ביום ששי, או פורים באמצע השבוע,
[אמאי] י' אומרים, לכן כתב ה"ה הטעם שהוסד על הקמת המשכן.
ובמנהגים שלי [נועם מדינא אות ו' ג' ד] הארכתי: (ג) אין אומרים
סדר קדושה. עיין ט"ו. דיש שייכות זה לזה, יע"ש. ועיין ב"ה נעמוד
ד' ד"ה ואומר אומרים ואתה קדוש, שחזרת רשעים לגיהנם, וממתין
עד שיימרו ישראל תפלתם, וזה דכתיב ואתה קדוש יושב (מתעבב)
התלות ישראל, שומע תפלת ישראל. ועיין אליה רבה בסימן (רצ"ג)
[רצ"ב] [ס"ק א] ובאן [ס"ק ג] בשם רוקח (ש"ס ג) [סימן שסב], צלמות
ולא סדרים (איוב יו"ד כ"ב), הא כשיש סדר אין צלמות, ומשום הכי
בכל יום אומרים סדר קדושה לשמור מגיהנם, ובשבת בשחרית מפני
הטורח אמרו במנחה, ובמוצאי שבת אומרים סדר קדושה להגן עליהם.
ובשבת חול המועד וודאי אין אומרים ויהי נועם דליכא ששת ימי
המעשה, וכל שכן חול המועד גופא אסור במלאכה, וכל שאין אומרים
ויהי נועם אין אומרים ואתה קדוש. ועיין שיריז כנסת הגדולה [אות ב]
ואזיל לשיטתיה [באת א], אבל לדין אין אומרים אותו. אבל ויתן לך
אומרים תמיד בכל מוצאי שבת לחול, אף בחול המועד, חוץ בתשעה
באב, עיין סימן תקנ"ט [ספ"ג ב בהגה]. ואבל אי אומר ויתן לך, יש
לומר דשאני תשעה באב דתקיף טובא, ועיין במנהגים שלי [נועם]
בגמ"ס אות טו ל' ג', מה שנהגו שהגזברים נותנים נזר לכל אחד בבית
הכנסת והלכיים לבתיהם ומשתמשים בו צרכי חול, עיין סימן קכ"ד
במ"א [סימן] אות כ' "לב" בית דין מתנה עליהם. ואם מוצאי שבת
יום טוב, אין מוליכין לביתו (כשהולך ברחוב), עיין סימן תקי"ד
במ"א אות יו"ד, יע"ש. אומרים ויתן לך ואחר כך מבדילין, עיין
אליה רבה אות יו"ד, ובמנהגים [לר"א שירא מנהיג מוצאי שבת עמוד ה]
משמע דמבדילין קודם ויתן לך, וכן הוא בכל בו [סימן מא א' ד].
והמנהג דמאחרין הבדלה. ועיין סימן תרפ"א [מ"א ס"ק א] וסימן תרצ"ג
בבאר הגולה [אות ב] דבמגילה קורין קודם ואחר כך מבדילין, דמאחרין
יום שבת, ואי"ה שם [משבצות זהב אות א] יבואר בזה:

רצו (א) קודם, עיין ט"ו. האריך דאין לשפוך מכוס יין לאחר שבירך עליו. ואפילו קודם שבירך ששמאלין על כל גרותיו יש לומר הוא
כיוון משקין, ואע"פ דעושה לשום סימן טוב, הא בהתן וכלה נמי עושין לשמחה [ו] ואסור. וי"ל התם לית שמחה במה שאזיל
מחצית השקף

רצה (ריש היפוך) פסוק ויהי כו'. עיין סימן רצ"ו. טעות סופר הוא, ואפשר
צ"ל תרצ"ו ספ"ג ה': במילוי יודיין, שגימטריא שלו ע"ב, שיש
במילואו ד' יודיין כוה, יו"ד היי וי"ו היי: והוא המילוי כו'. ר"ל, שהשם
ע"י מילוי כוה עולה ק"ל, צא וחשוב, ו' י"ו יו"ד עולה מ"ו, ה' היי עולה
כ', יחד ס"ו, ו' וי"ו עולה מ"ה, יחד ק"י, ה' היי עולה כ', יחד ק"ל:
וקריאת המומר כו'. ר"ל, שבמומר יושב בסתר יש ק"ב חיבות, ובצירוף
פסוק ויהי נועם שיש בו י"ב חיבות עולה קכ"ד, וכשכופלים פסוק ארך
ימים שיש בו ה' חיבות עולה קכ"ט חיבות, חסר חיבה אחת למנין ק"ל,
לזה כתב דקריאת מומר עצמו נחשב לאחד, הרי ק"ל. ובספר אליה רבה
[ס"ק א] הביא בשם פסקי תוספות [ו] דכן כשאומרים מומר זה בשבת ויום
טוב או בקריאת שמע שעל מטהו או כשהחורים מבית הקברות, יכפול
פסוק ארך ימים כו' (פ"ק א) אליהו כו'. בערב שבת. מפני הטורח. פירש
הטורח שיש בו י"ב חיבות עולה קכ"ד, וממנו צריך מורה הגולרית

ספר

שני לוחות הברית השלם

חלק עשרת הדברות

אמרות מהורות, מפנינים יקרות, חבור על שתי תורות, בכתב
ובפה מסיני מסורות. ערוכות וסדורות, מהגבור בגבורות,
איש אלהי בוצינא קדישא מרא דארעא דישראל, החכם
השלם בכל מדות וחכמות גלויות וסתומות, הגאון
אשר שפעת יפעת אור תורתו, זרה בכל
התפוצה, מקצה אל קצה, כבוד מהר"ך
ישעיה במה"דר אברהם הלוי זצ"ל
ממשפחת הורוויץ, הספון וטמון
במנוחתו בארעא קדישא
ונשמתו בגנוי מרומים תחת כורסיה דעתיקא קדישא

מהדורה מהודשת מפוארת ומושלמת כלולה במעלות:
תיקוני שגיאות ושיבושים, פיסוק מלא, תרגום מאמרי הוזה"ק, מלואים והשלמות,
הערות וביאורים, פענוח ראשי תיבות, תוכן העניינים מראה מקומות וצינונים,
קונטרס מפתחות, ועוד מעלות רבות כאשר עיניכם תחזינה מישרים

נערך ונסדר מחדש בעזהש"ת ע"י
מאיר כ"ץ
מפעל השל"ה השלם שליד מכון "יד רמה"
חיפה

שמו, שאנו ממילין לתוכו וריחו נודף. אמר לו, תן (לי) [לנו] הימנו. אמר לו, כל המשמר [את] השבת מועיל לו, ושאינו משמר [את] השבת אין מועיל לו. על פי האמת יש תבלין ששמו שבת ומוזכר במשנה (מעשרות פ"ד מ"ה), אבל מכל מקום רמז על השבת ואמר שאין מועיל אלא אם כן-משמר את השבת, רומז בזה שני עניינים כאחד, דהיינו שומר שבת בפיו ובלשונו, שאומר זה יהיה לכבוד שבת, ואז אמירה זו פועלת כששומר באמת. אחר כך שבת כהלכותיו, שומר שבת מחללו.

ועל-כן נהגו אנשי מעשה למעום התבשילין בערב שבת, כדי לחקנן כהוגן ויהיו נאכלים לתאוה, וכן מצאתי בשם ירושלמי, 'מועמיה חיים זכו', מצוה למעום קודם השבת מעם תבשילין של שבת לכבודה, עד כאן. ואחר כל המעשים הללו ואחר הדלקת נרות, יצא לקראת שבת לקבלה כסדר המוזכר בתיקוני שבת.

והו בהכנסת השבת שהכלה באה להסעודה. ומאחר שעתה אינה רק כלה, כי בחינת מלכה היא כיום בסוד הנישואין, על כן בהכנסת השבת קראה כלה ואמר 'בואי כלה בואי כלה'. ואחר כך היה רש בה ומגדיל בכבודה, וכבוד יום עדיף מכבוד לילה (פסחים ק"א) לכבד את המלכה. ואין צורך לצאת נגדה כי כבר היא בפנים, וקל להבין.

5. ואין להקשות על פירושי, שאני מפרש בואו ונצא לקראת הכלה מלכתא, שקאי על עשיית מלאכת הכנת השבת, הלא שם בנמרא משמע, דקאי אבין השמשות והוא זמן קבלת שבת. וכן משמע בבית יוסף בטור חושן משפט סוף סימן שע"ח שכתב, וזה לשון הרמב"ם בסוף מה"נ"י, ואם היה ערב שבת בין השמשות פטור, מפני שברשות הוא רץ, כדי שלא תכנס השבת והוא אינו פנוי. וכתב המרדכי (ב"ק פ"ג ס"י ל"ט), דוקא אותה מצוה דבין השמשות דאין לו שהות, אבל בשאר מצוות כגון לרוץ לבית הכנסת או לבית המדרש דיש לו פנאי, אם הויק חייב, עכ"ל. וכן בשלחן ערוך (חושן משפט ס"י שע"ח ס"ח) מסתים סתים, 'בין השמשות', ולא תימא דוקא ברץ בין השמשות הדין כך, אבל אם היה רץ מבעוד היום גדול בצורך הכנת השבת אין הדין כך, זה אינו, רק הענין הוא, שאין פטור הרץ אלא דוקא שרץ בשעה שהוכרח לצאת ולא סגי דלאו הכי, כמו הריצה סמוך לשבת, ובין השמשות מילתא דפסיקא תני. וכן משמע באשר"י ובהגהות אשר"י פרק המניח (ב"ק שם ס"א). וזה לשון האשר"י, תני איסי בן יהודה, רץ חייב מפני שהוא משנה, ומודה איסי ברץ בערב שבת בין השמשות שפטור שרץ ברשות למהר לטרוח ולהבין לכבוד שבת. ואם היו שניהם רצין והזיקו זה את זה שלא בכונה * , שניהם פטורין, וכן הלכה.

* הגה"ה (אשר"י)

וכן פירש רש"י (בפנינו לימא), ממוך כך יש ללמוד ללאו דוקא בין השמשות אלא משעה שמתחילין לתקן זרכי שבת לאפות ולבשל ולללות הרי הוא זרשות, דהיינו מחצי היום ולמעלה שמתחיל היום להעריב (מא"ו). ודוקא בלא מתכוין, אבל אם הזיקו במתכוין חייב, עכ"ל הגה"ה אשר"י.

6. וכל מה שקונה ומבין ומכשל לשבת, יאמר 'דבר זה אני קונה או מכשל לכבוד השבת'. ואז מתפשטת הקדושה בזה התבשיל, וריחו נודף מעין רוחני. והכל לפי מה שהוא אדם, וכפי שיעור מעשיו ומחשבתו ודביקותו. ועל זה רומז המאמר דפרק כל כתבי (שבת ק"ט א) אמר ליה קיסר לרבי יהושע בן חנניא, מפני מה (תבלין) [תבשיל] של שבת ריחו נודף. אמר לו, תבלין אחד יש לנו ושבת

7. ומדת חסידות וקדושה יתירה היא, להיות מוכנים לצורך

שבת במלאכות כבידות בחצות, ומחצות ואילך יהיה העסק הכל בקדושת שבת שכולו שבת, דהיינו בהתעוררות תשובה ובתיקוני מעשים ובלמוד התורה. ככה יעשו כל בני ביתו עד זמן הדלקת נרות, וסימנך 'ל"א תעשה כל מלאכה' (שמות כ, י). כי בהתחלת קדושה מחצות ואילך, ובתוספת שעה במוצאי שבת, שצריך להוסיף מקודש אל החול, הרי 'ל"א שעות, וסימנך 'כל מלכים שלשים ואחד' (יהושע יב, כד). וסימנך 'חסד א"ל כל היום' * (תהלים נב, ג), כי יום השבת צריך להיות כולו בחן ובחסד ובשלום ובאהבה רבה, כי בו שובתים אפילו רשעים שבגיהנם (סנהדרין ס"ה ב, וברש"י ד"ה קברו של אביו). ועל כן עבירה כפולה היא, מי שמראה בעם בשבת. וכבר נתנו סימנים 'לא תבערו אש בכל משבתכם ביום השבת' (שמות לה, ג), והוא אש המחלוקת וחילום הכעס. ויהיה נזהר בזה בזהירות גדולה מחצות [ערב] שבת ואילך שהוא 'ל"א שעות, וזהו 'לא תבערו אש' וגו' (ראשית חכמה, שער ענה פ"ב, אות ל"ג, בשם התיקוני זוהר, תיקון מ"ח, דף פ"ה ע"א).

* הגה"ה

ואמנר כל היום, כי אף לילה כיום יאיר כולו חסד. וסימנך, 'יומם ילום ה' מקדו' (מסילס מג, ט), כי גם לילה יום כיום, וזהו יומם.

ויצרך לבית הכנסת בשמחה, ויתפלל באהבה ודביקות, ומכל שכן בקדושת שבת עצמה שיהיה באהבה רכה. וגרסינן בפרק כל כתבי (שבת ק"ט ב, בשינוי) תניא רבי יוסי בר יהודא אומר, שני מלאכים מלוין לו לאדם בערב שבת מבית

ענייני תפלות של שבת וסודן, יתבארו לקמן בהלך בית התפלה.

לד. נוסח הקידוש יתבאר בסמוך בפרק השני (אות צ"ד). וזה לשון הכל בו (סימן מ"א), בשעה שמתחיל לומר 'יום הששי ויכלו השמים' שנרמז השם בראשי תיבות, עומדים קצת לכבוד השם. וכשמתחילין, יתן עיניו בנרות, ובשעת הקידוש בכוס כמו בכוס של ברכה, עכ"ל. גרסינן בפרק כמה מדליקין, פסיעה גסה נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם, ומאי תקנתיה, להדריה בקדושה דבי שמי. ופירש הר"ר יונה (בנרכות שם), כלומר, כיון דפסיעה גסה נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם, ופעם אחרת חלק אחד מחמש מאות הנשארים, במהרה יבא לירי עיוונו, ומהרין יחזור אותו. פירוש, בזכות שיהיה רגיל בקידוש שבת. אבל לא שיתן את היין בתוך עיניו, דהא אמרינן במסכת שבת (ק"ח ב) שאפילו על גבי העין הוא אסור, מפני שהוא דרך רפואה, עד כאן.

לד. עוד מצאתי, הועתק מספר ים של שלמה ב"ר וזה לשונו, מצאתי בתוך חידושי מרדכי (שבת פ"ב ס' רצ"ד) וזה לשונו, שאלתי את פי מהר"ם, הואיל וחובה לאכול אצל הגר, אם כן היאך רגילים להניח הגר בבית ולאכול בחצר. והשיבני שהנרות לעונג נצטוו ולא לצער, ואם הוא נהנה באויר החצר יותר, פשיטא דמותר. והנראה בעיני דלא שרי אלא לאכול בחצר, אבל הקידוש הוא במקום הגר, מאחר שהודלקה לכבוד שבת, כפרט לפי מה שמצאתי כחוב (מהר"ל ריש הל' שבת) בשם שכל טוב, מעם לשתי הנרות, על דרך מה שאמרו (בנרכות שם), פסיעה גסה נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו, ומהדר ליה בקדושה דבי שמי, וכו' פעמים 'גר' — הוא חמש מאות, ואף כשיסתכל בנרות בשעה שיקדש, יהא לו רפואה. וגם האישי — לו רמ"ח אברים, ולאשה — רנ"ב, בנימטריא ב' פעמים 'גר', נגד חיבור איש ואשה. ומעתה כשרואה בנרות כשעה שיקדש, יהא לו רפואה. ולפי זה, מיושב נמי המנהג שמברכים [על] שתי נרות בשבת, כלומר, חיבור איש ואשה על דרך עונת תלמידי חכמים כו' (כתובות ס"ב). והשתא משמע להדיא דלא שרי לקדש אלא במקום הגר. ומשום הכי נראה, מי שיש לו כמה חדרים והולך מן בית לחדר, שצריך להיות לו גר אחד בכל המקומות, שיש לחוש שמא יכשל שם, וכן קבלתי מן המדקדקים במצות. ואפשר על זה כווננו מה שאמרו (שבת כ"ג), הוא דהוי רגיל בשרגא טובא, כלומר במקומות הרבה.

לז. 'זקראת לשבת ענג' (ישעיה נ"ג). האריכו רבותינו ז"ל מאד בזה לענג את השבת. לשון הרמב"ם בהלכות שבת (סימן) [פרק] ל' (ה"ו), איזה עונג זה שאמרו הראשונים ז"ל (שבת פ"ג) שצריך להניח חבשיל שמו ביותר ומשקה

הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע. מצא נרות דולקות ושלחן ערוך ומטה מוצעת, מלאך טוב אומר יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך, ומלאך רע עונה בעל כרחו אמן. ומצינו ענין זה מבואר היטב כמדדשו 'של ר' שמעון בר יוחאי (והר' חדש פ' אחרי, דף מ"ז ע"א), כשאדם בא מבית הכנסת בערב שבת, באים עמו מלאכים מצד זה ומצד זה ושכינה על כולם, כאם על בנים. ובאותה שעה 'יפל מצדך' וגו' 'דק בעיניך' וגו' 'כי אחה ה' מחסי' וגו' 'לא תאנה אליך רעה' וגו' (תהלים צ"א, ו—י). וכל זה כשאדם בא לביתו ומקבל אושפיויה בשמחה. וכשהשכינה רואה גר דלוק ושלחן ערוך ואיש ואשתו בשמחה ובשלום, שכינה אומרת, זה משלי הוא, ישראל אשר כך אתפאר' (ישעיה מ"ג, ג), ואם לאו, שכינה הולכת ומלאכים עמה, ויצר הרע בא וחייליו עמו, ומתחברים עמהם, ואומרים זה משלי הוא, ומן חילי הוא, מיד רוח הטומאה שורה עליו, ומסתלק יו"ד מן האישי וה"א מן האשה, ונקראים אש ואש, ומאכלו נקרא טמא, ועל זה נאמר 'אל תתאו לממעמותיו של רע עין ושלחנו מלא קיא צואה'כא, עד כאן. לפיכך צריך להיזהר בקבלת שבת בשמחה ובהדלקת הגר ושלחן ערוך ומטה מוצעת לכבוד פני השכינה. וזה לשון ספר חסידים (סימן תתס"ג) 'טוב ארחת ידך' — בשבת, 'ואהבה שם' — איש עם אשתו ובני ביתו, 'משור אכוס ושנאה בו' (משלי טו, יז). שלא יאמר אדם אקנה מעדני שבת, ויודע שיהקוטט עם אשתו, או אביו ואמו ואשר עמו. [מוב] פת חרבה ושלוה בה, מבית מלא זבחי ריב' (שם י, א), אחד בשבת ואחד ביום טוב. וזה שנאמר (ישעיה נ"ח, יג) 'וכבדתו', יכבד את השבת שלא יריב בו, עד כאן.

לז. כתב אבא מורי ולה"ה בעמק ברכה (בריו ליל שבת, סי' נ"ד), ב'אתה קדשת', צריך להפסיק מעט בין לשמך לתכלית, כדי שלא יהא כחזור למעלה חס ושלוה. וכן ב'ויכול', כשיגיע ל'ויברך אלהים', יזהר שלא יהיה 'אלהים' אל 'אח', אלא ידגיש האלף של את מאד, פן יחריב העולם, ועל זה נאמר (קהלת ה, א) 'אל תבהל את פיך'. כתב הכל בו בסימן ל"ז וזה לשונו, והר"מ בר יוסף היה אומר אחד כמה מדליקין, תניא (שבת י"ב א) אמר רבי חנינא חייב אדם למשמש בגדיו ערב שבת עם חשיכה שמא ישכח ויצא. אמר רב יוסף הלכתא רבתא לשבתא, ואחר כך יאמר — אמר רבי אלעזר וכו' תלמידי חכמים מרבים וכו' (ברכות ס"ד א), עכ"ל.

מוצה והתפלל תפלת חול, יגמור אותה ברכה כו' כדאיתא בפרק מי שמתו (שם כא א), ומבואר בטור סימן רס"ח. ומצאתי, מי שאירע לו כן ידאג בכל השבוע, כי הוא סימן רע (ברכות ל"ד ב), שנהג בקודש כמו חול, על כן יפשפש במעשיו

ספר

מגיד תעלומה

חלק שני

על הרי"ף ורבנו יונה והירושלמי ותוספתא

מסכת ברכות

ביאור רחב על פסקי הרי"ף, תר"י, הרא"ש, המרדכי וכל הפוסקים,
כולל הלכות ברכות, ק"ש, חפלה, וברכות הנהנין לכל פרטיהם.

מאת כבוד קדושת מרנא ורבנא אדמו"ר הרה"ק מיני ועוקר הרים

בוצינא דנהורא אספקלריא המאירה רבן ומאורן

של ישראל קדוש יאמר לו רבינו המפורסם

מון רבי **צבי אלימלך שפירא** זוקללה"ה

אבר"ק דינוב יצ"ו

ערוך בסדר חדש מתוקן ומבואר עם

הגהות הצבי והצדק

ע"י המסדר ומניה ברכ עמל ויגיעה

צבי אלימלך פאנעט

אבר"ק קוסון

נכד המחבר

תשס"ד

בני ברק

לי שיש חילוק בין נותן שלום לבין שאילת שלום ש"א ויתבאר אי"ה.

פי' ו' ובלבד מפלג המנחה ולמעלה. עיין מה שכתבתי לעיל בדברי המרדכי דמוכח מהגמ' דמיירי דוקא מפלג המנחה עיי"ש ותבין.

אשם ולא נתברר יפה מה שיעור יש לאותו תוספת עכ"ל. בכתבי מרן האריז"ל [פרע"ח שער י"ח] יש שמראוי להחזיק קדושת שבת ל"א שעות, ואנחנו בענינו עשינו לזה סמוכות שעפ"י חשבון

הגהות הצבי והצדק

רבי וראיתו משום דאמרינן (כ"ק עג:) כדי שאילת תלמיד לרב משמע שמתר לשאול כשלום הרב, ורבנו יונה פי' דאסור לשאול כשלום הרב וראיתו מירושלמי פ"ב דברכות (י"ג ע"א) ובסוף פ"ב דשקלים דנהיגי בהון דזעירי לא שאיל בשלמא דרבה וכו' והא דאמרינן כדי שאילת תלמיד לרב אחזרה קאי, וכתב הגר"א כדעת רש"י דקתני להדיא כברייתא (לעיל יד.) ופגע בו רבו וכו' שואל מפני הכבוד וכו', ומ"ש מהירושלמי לא קשיא ואדרבה מדקאמר דנהיגי גבן משמע דמן הדין מותר רק שהם החמירו על עצמן ע"כ, והן הם דברי רבינו בכאן, ומה שהקשה רבינו על הרא"ש היא קושיית הפנים מאירות ח"א בהקדמה כתב שם ונפלאתי מאוד דמירושלמי משמע היפך מזה וכו' נשמע מזה דחיוב לשאול כשלום רבו, ועי' בהג' רעק"א אר"ח רמ"ב סט"ז הביא דברי הפמ"א אלו, ועיין מ"ש לעיל בדברי רבנו יונה פסקא והנותן שלום לרבו (י"ח ע"ב).

ש"א) הנה זה ודאי שמדת דרך ארץ לתת שלום לרב ועיין יו"ד סי' רמ"ב סט"ז ברמ"א שם הביא

הרמב"ם במנין המצות הנה מצות עשה זכור את יום השבת היא מצוה ל"א בתורה, ואמרת עוד הטעם על ל"א שעות דהנה כיון שנצטוינו בתוספת ולא פירש כמה שיעור התוס' נלמד סתום מן המפורש, מצינו בקודש הוספת חומש וא"כ בשבת הוספת חומש על קדושתו הוה למ"ד שעות כעין דאורייתא ועוד שעה אחת יתירה לנדבה כמו שכתבתי באריכות בספרי בני יששכר מלתא בטעמא עיי"ש ש"ב, והנה היה נראה לכאורה אשר שבע שעות הגוספין יחלקם

דברי רבנו יונה והפתחי תשובה שם סק"א הביא בשם הפנים מאירות ח"א בהקדמתו שכתב דאם עובר לפני הרב ואינו נותן לו שלום הוי דרך בורות ע"ש, ומ"ש רבינו לחלק בין נותן שלום ושאלת שלום אולי כונתו דהתלמיד שנותן שלום לרבו צריך לעמוד לפניו במורא ובהכנעה כדרך המקבל ברכה ושלום ולא כנותן שהוא דרך עזות, וכמו"ש בשו"ע שם לא יתן שלום לרבו ולא יחזיר לו שלום כדרך שאר העם אלא שוחח לפניו ואומר לו ביראה ובכבוד וכו' עיי"ש, וי"ל מכאן מקור למ"ש בלשון אשכנז בקבלת פני הרב "שלום נעמען" ולא "שלום געביך" דלא להוי כנותן שלום אלא כמקבל והיינו שאילת שלום פי' שואלין מהרב שיתן שלום, וסמך לזה מצאתי בחי' המאירי (כ"ז ע"א) וז"ל ויש אומרים שאף להקדים לו שלום בדרך כבוד אסור אלא שיעמוד לפניו באימה עד שיתן הרב לו שלום והוא ישיבנו בלשון כבוד וכו' עיי"ש.

ש"ב) מאמרי השבתות מאמר ב' אות א' ושם כתב כו"כ טעמים לתוספת שבת ל"א שעות, וע"ע דרך פקודיך מ"ע ל"א.

בתוספת ג' שעות וחצי שעות ומחצה ביציאתו בודאי רק למילי דחסי הדין אין צריכים להונ יתבאר בנ

שם שאין לאכול מ עכ"ל. כתב המ הדין קידוש לא יקדש ע לדעתו דהוא הדין קיו טובים אחרים, וכן החכ עיי"ש ש"ד) וצ"י

פי' ז' תפילת הערב: הנה לשון הו לשון הרי"ף ועיין מו הרי"ף וכן יתפרשו ג

פי' ט' בהגהת הרא"ש כל המתפלל לאחר ז' נקרא פושע.

ש"ג) בספר שו"ת דברי י מצאנו קלויזנבורג זצוק"ל) ואיתא כתב, ואא"ז כנ דברכות על מ"ש הרא"ש מה השיעור לתוספת, די לכאורה אשר שבע שו בתוספת ג' שעות וחצי כנ ומחצה ביציאתו עיי"ש. ו יששכר (מאמרי השבתות ו אשר מרן האריז"ל כתב להוסיף עד ל"א שעות, הששי עד שעה אחת בלי כעת. ועיין לעיל עמ' קו

בדברי הרי"ף למה השמיט הרי"ף זה וכן הרא"ש.

שם וסמכין אירושלמי וכו'. רצ"ל בשעה ז' סמכין אירושלמי ולא לאחר ז' עיין בירושלמי ותבין.

ברא"ש [י"ב] לא גרס וישמחו בי חבירי. עיי"ש במעדני יו"ט [מ'] ועיין מה שכתבתי בחיבורי על המשנה ש"ה).

סי' י"ג ר' עקיבא אומר אם שגורה תפילתו בפיו יתפלל שמונה עשרה ואם לאו יתפלל מעין י"ח עכ"ל. במשנה ובגמ' [כח:] ואם לאו מעין י"ח, והרא"ש ז"ל הוסיף תיבת "יתפלל", ולכאורה הוא ללא צורך, ונ"ל דדבר גדול דיבר מרן הרא"ש ז"ל דהנה אמרינן בגמ' [כט.] אמר ר' נחמן אמר שמואל כל השנה כולה מתפלל אדם הבינונו חוץ ממוצאי

בתוספת ג' שעות וחצי בכניסת השבת וג' שעות ומחצה ביציאתו^{ש"ה}, מיהו כל זה בודאי רק למילי דחסידי אבל ודאי מן הדין אין צריכים להוסיף כל כך ואי"ה יתבאר במ"א. L

שם שאין לאכול מצה עד שתחשך עכ"ל. כתב המעדני יו"ט והוא הדין קידוש לא יקדש עד שתחשך, ונראה לדעתו דהוא הדין קידוש דשבת וימים טובים אחרים, וכן החמיר המהר"ם ש"ף עיי"ש ש"ה) וצ"ע בדבר.

סי' ז' תפילת הערב אין לה קבע וכו'. הנה לשון הרא"ש הוא ממש לשון הרי"ף ועיין מה שכתבתי בדברי הרי"ף וכן יתפרשו גם דברי הרא"ש.

סי' ט' בהגהת הרא"ש אמר ר' יהודה כל המתפלל תפלת המוספין לאחר ז' נקרא פושע. עיין מה שכתבתי

הגהות הצבי והצדק

ד"ה רב צלי וכו' ש"ד) בדרושים דרוש לפ' ואתחנן שנדפסו בסוף חידושי מהר"ם שיף למס' ב"ק כתב בשם השלטי גבורים פ' ערכי פסחים דלאו שפיר דמי לקדש מבע"י עד צאת הכוכבים דכי היכי דאין השבת קובעת למעשר עד שתחשך לגמרי כן אינה קובעת לקידוש עד שתחשך לגמרי דאלמא זמן הראוי לקידוש הוא עיצומו של שבת וכן נראה מההוא זכרהו על היין בכניסתו ואין כניסתו אלא צאת הכוכבים וכו', והענין הובא להלן בפירוש רבינו לירושלמי ב' ע"א. ש"ה) לעיל ח"א עמ' שס"ח, ועיין גם לעיל בדברי הרי"ף י"ט ע"ב ד"ה אני רץ וכו'.

ש"ג) בספר שו"ת דברי יציב (להגה"ק אדמו"ר מצאנו קלויזנבורג וצוק"ל) אר"ח סי' קל"ד ד"ה ואיתא כתב, ואא"ז במגיד תעלומה בפ"ד דברכות על מ"ש הרא"ש שם סי' ו' ולא נתברר מה השיעור לתוספת, דלמ"ש האריז"ל נראה לכאורה אשר שבע שעות הנוספין יחלקם בתוספת ג' שעות וחצי בכניסת השבת וג' שעות ומחצה ביציאתו עיי"ש. ויש לעיין דא"ז בכני יששכר (מאמרי השבתות מאמר ב' אות ד') כתב אשר מרן האריז"ל כתב שתוספת שבת יכולין להוסיף עד ל"א שעות, היינו מן חצות יום הששי עד שעה אחת בליל א' עיי"ש, וצ"ע בזה כעת. ועיין לעיל עמ' קמ"ה בדברי רבנו יונה

ת עשה
ה ל"א
א שעות
א פירש
ום מן
חומש,
קדושתו
א ועוד
שכתבתי
מלתא
נראה
יחלקם

סקי"א
תו שכתב
עלום הוי
בין נותן
דהתלמיד
ז במורא
לא כנותן
לא יתן
שאר העם
כבוד וכו'
ון אשכנז
א "שלוס
: כמקבל
רב שיתן
גירי (כ"ז
לו שלום
:אימה עד
שון כבוד

א' ושם
א שעות,

וימים טובים למנוח לאכול והיו נכזבים או נכזבים, אבל כאל דנקפא לן מעיני דיוס הכיפורים, נרץ להיות הדיבור מיום הכיפורים, כן נראה לע"ד.
חוספת יומ"כ [טז] והנה מוזכר עוד דיוס הכיפורים לכולי עלמא מהויידיס להוסף מחול על הקודש בן מלפניו ובין לאחריו. ויש שיטות דכלל שנת

שאינו בחוספת לא מהני קבלה, רק ביום הכיפורים מהני קבלה קודם הלילה כי איחא בחוספת ויכול לקבל עליו, אבל במקום שאינו בחוספת לא מהני קבלה שלו, א"כ לא מהני קבלת שנת לנשים אם קיבלו עליהם קודם בן השמחות, ואין כאן מקום להאריך הרבה בעניינים אלו.

דיוס טוב חוספת הוא מן המורה נעין רי"ף ריש יומא, ויש שיטות דוקא ביום הכיפורים אסור חוספת בן זמלאה בן בעיניוויא, וטענת הר"מ כאן פ"א ה"ו דאף ביום הכיפורים דוקא חוספת עינוי אסור מן המורה ולא מלאכה. ולנצר שיטות אלו נרץ אריכות גדולה כסוגיא דיומא פ"א ע"ב וראש השנה ט' ע"א, ועיין בבית יוסף סי' קס"א ונראה משנה כאן פ"א ה"ו ובפני יהושע גר"ה שם ובקוונטרס חוספת יומ"כ יומא שם. והנה בכל ימי הקודש יתבאר בעוה"ש"ה כל אחד במקומו, וכאן לא הביא הרב המתחרה כלל דין זה.

מחנכין אותן לשעות^א. (וי) וכללא דמילתא לפי קצת מן המפרשים, דשתי שנים קודם גדלות בבריא משלימין מדרבנן, ושתי^ב שנים קודם לכך מחנכין אותם לשעות. ויש שפירשו שנה אחת קודם גדלות משלימין מדרבנן בין תינוק בין תינוקת. ויש שפירשו שאין משלימין מדרבנן רק בתינוקת לבד, שנה אחת קודם גדלות, אבל תינוק אינו משלים כלל מדרבנן^ג. וגדלות הוא בתינוק י"ג שנה ויום אחד, ובתינוקת י"ב שנה ויום אחד. והמלך והכלה ברחיצה ביום זה, מה דינן^ד.

והנה^ה זה פשוט למאן דאית ליה דכל עינוים היו דלורייתא, צודאי אסורים ג"כ בן השמחות כמו עינוי ומלאכה ביום קודש, וגם כן אפשר לנרץ להוסף מחול על הקודש כיוון המורה ריבאה לחוספת עינוי גם כן בכלל. אך למאן דאמר דהעניינים עינוי רק דרבנן אפשר דהוי כמו שנתונים שלא גזרו עליהם בן השמחות, עיין אור"ח סי' קס"א פ"א.

וי"ו ונראה לע"ד פשוט, אם אמר נולד ביום הכיפורים ולהרבה שיטות דלא עניין מעמ לעת^ה, אם כן כשמגיע לשלש עשרה שנה נעשה צד מנוח במחילת ליל כיפור ומייב להפענות מן המורה, מ"מ פטור להפענות החוספת בערב^ו ביום הכיפורים, כי הוא עוד יום ולא נשלם השלש עשרה שנים, א"כ אינו חייב בחוספת לפניו^ז. אך אני מקופק אס נעשה צד מנוח במחילת ליל מוצאי יום הכיפורים, א"כ ביום הכיפורים אינו מחוייב להפענות מן המורה כי אינו נעשה בן שלש עשרה שנה עד הלילה, אך צללה חיפק צלחת הכוכבים נעשה צד מנוח, אי חייב בחוספת לאחר זאת הכוכבים לנרץ להוסף, מי נומא כיון דחייב בכל המנוחות הוא, או דילמא דהמורה לא חייבה החוספת אלא אם הוא חייב בעיקר, אבל אם בעיקר לא היה חייב כלל לא שייך בחוספת שנירץ להוסף על הקודש כיון דבקודש עמנו לא היה חייב לא שייך החוספת, וצ"ע^ח. וכן להסוברים דכל יום קודש שייך חוספת שייך ספק הזה, אם נעשה צד מנוח במוצאי שנת קודש או יום טוב אי חייב בחוספת לאחריו, וצ"ע.

והנה חוספת זו גם נשים חייבות, והה מוזכר להדיא בקוב"ה כ"ח ע"ב דהאזנת מרבי נשים שחייבות בחוספת. והנה לכאורה להסוברים שכל יום קודש חייבים בחוספת מהלימוד תשבתו וכו', אפשר דבשום חוספת אין הנשים חייבות כי לא מלינו ריבוי למויב. רק גבי יום הכיפורים דאיכא ריבוי דהאזנת, או לדעת הטור כפי

ועוד אזכיר לך כאן מה שאמרנו זכרונם לברכה גם כן בענין תענית תשעה באב הידוע שהוא מדרבנן, ואע"פ שרחוקים מאד שני הימים אלה בטעמן ובכל ענינם, לפי ששם תענית כוללם נדבר

לא. שם פ"ב ע"א. לב. ברוב הדפוסים ליאת יושתי. לג. הובא במגיד משנה כאן פ"ב ה"י. לד. מפורש ביומא ע"ב ע"ב, המלך והכלה ורצונו פניחם. וכלה מיקרי כל שלשים יום אחר חופתה.

הנראה מצד יוסף סי' קס"א ד"ה ונ"ש וזמנו דלית ליה חוספת לשנת ויום טוב רק ביום הכיפורים בפי' מר"ח אית ליה חוספת אף לענין מלאכה, וא"כ נשים פטורות דלית שום ריבוי דהאזנת כי האזנת גבי עינוי כפי, וכן הוא בלשון הגמרא דסוכה שם לא נזכרה אלא לחוספת עינוי סלקא דעתך דלימעט מעונש ומאזהרה אמעתי נמי מחוספת כתב האזנת, נראה דוקא לחוספת עינוי אבל חוספת מלאכה אין לנו שום ריבוי, א"כ להשיטות הנ"ל אף דכלל יום קודש חוספת דלורייתא מ"מ נשים פטורות^ט, והנה לנרץ דברים אלו נרץ אריכות גדולה ונאחזי רק לעורר.

(י) וכללא דמילתא וכו' דשתי שנים קודם גדלות וכו'. יש דבניס אלו הרבה שיטות, עיין גר"ף יומא [ג] ע"א מדפי הרי"ף [ז] וצ"מ כאן פ"ב ה"י י' — י"א ונראה שם [פ"ח סי' י"ב] ובטור אור"ח סי' מר"ו, ואין להאריך. ונראה לע"ד פשוט להסוברים שם פ"ב ע"א דהשלמה מדרבנן איכא וזה מעט חינוך, וא"כ יש חילוק בין אז לאחר ובין חינוך ומינוקם, כי יש סוברים עיין מוס' ניר כ"ח ע"ב ד"ה צנו, ובגמרא שם כ"ט ע"א דכחו אינו חייב למנך, וגם אחר אינו חייב למנך, עיין כל זה בנא"ח סי' שמ"ג, מ"מ נראה לי דאית אחר אסור להאכילו בידים ועובר על אסור חורה אם מאכילו בידים ככל האיסורים שצמורה, כיון דיכול להפענות ממילא אסור לנו להאכילו. ונראה דאף בקטן שיכול להפענות בשעה שהוא יכול להפענות אסור להאכילו, דבשעה שאינו נרץ לאכול הוא ליה כמו כל האיסורים. ואין לומר כיון דנלאו הכי אינו מתענה א"כ מותר להאכילו אף בזמן שאינו נרץ לאכול, דביום הכיפורים לא שייך זה דכלל שעה ושעה רביע אסור עליו, ואפילו אם חולה שיש בו סכנה דמותר לאכול מ"מ אם אוכל בשעה שאינו נרץ צודאי חייב רק בזמן שנירץ מותר, א"כ בקטן נמי^י. ועיין ר"ן יומא ריש פרק יום הכיפורים [ג] ע"א משפי הרי"ף [ז] וצ"ע שם פ"ב ע"א ד"ה מחני, כתב המינוקות אין מענין דאין לנו מייבוס למנוח מן מאלל, ועיין ר"מ כאן פ"ב ה"י. ונראה לי דאף בקטן גמור חיפק ממש בשעה

והנה חוספת זו, עיין בחומ' ר"ה ט' ע"א ד"ה ורבי עקיבא ונרא"ש יומא [פ"ח סי' ח] דאינו ידוע שיעור. והר"ן שם [ב] ע"ב מדפי הרי"ף ד"ה ח"ר ועינתם] כתב דמהשיקעה ראשונה זמן חוספת אם ראה להוסף אפילו כל שהוא, אך מומן שהוא חול צודאי ולא בן השמחות, כי בלאו הכי הוי ספק ולא משום חוספת, ועיין מוס' גר"ה שם ופסקים נ"ד ע"ב ד"ה לאו. ועיין ר"ן בבב"א פרק המצא [נ"ז] ע"ב מדפי הרי"ף ד"ה מנן שכתב, הא לנרץ להוסף קודם בן השמחות הוא למאן דאמר ספיקא דלורייתא מן המורה לחומרא, א"כ אין נרץ ריבוי לצין השמחות על כן נרץ להוסף מקודם, ע"ש. נראה מדבריו דלדעת הר"מ [פ"ט מנומאח מנ ה"ב] אין נרץ להוסף קודם בן השמחות, כי צפין השמחות עמנו יכול להוסף, כי מותר מן המורה בעשיית מלאכה בן השמחות דספיקא דלורייתא רק מדרבנן לחומרא, מ"מ במוצאי יום הכיפורים נראה דאף להר"מ נרץ להוסף מודאי לילה, כי בן השמחות דלפוקי יומא חמיר דליקבע אסורא ואף לשיטת הר"מ ספיקא לחומרא, עיין במגן אברהם הלכות שנת סי' שמ"ב^י.

והנה חוספת זו, עיין בחומ' ר"ה ט' ע"א ד"ה ורבי עקיבא ונרא"ש יומא [פ"ח סי' ח] דאינו ידוע שיעור. והר"ן שם [ב] ע"ב מדפי הרי"ף ד"ה ח"ר ועינתם] כתב דמהשיקעה ראשונה זמן חוספת אם ראה להוסף אפילו כל שהוא, אך מומן שהוא חול צודאי ולא בן השמחות, כי בלאו הכי הוי ספק ולא משום חוספת, ועיין מוס' גר"ה שם ופסקים נ"ד ע"ב ד"ה לאו. ועיין ר"ן בבב"א פרק המצא [נ"ז] ע"ב מדפי הרי"ף ד"ה מנן שכתב, הא לנרץ להוסף קודם בן השמחות הוא למאן דאמר ספיקא דלורייתא מן המורה לחומרא, א"כ אין נרץ ריבוי לצין השמחות על כן נרץ להוסף מקודם, ע"ש. נראה מדבריו דלדעת הר"מ [פ"ט מנומאח מנ ה"ב] אין נרץ להוסף קודם בן השמחות, כי צפין השמחות עמנו יכול להוסף, כי מותר מן המורה בעשיית מלאכה בן השמחות דספיקא דלורייתא רק מדרבנן לחומרא, מ"מ במוצאי יום הכיפורים נראה דאף להר"מ נרץ להוסף מודאי לילה, כי בן השמחות דלפוקי יומא חמיר דליקבע אסורא ואף לשיטת הר"מ ספיקא לחומרא, עיין במגן אברהם הלכות שנת סי' שמ"ב^י.

משי"כ הב"י סי' תקנ"ג כביאור דעת הרמב"ן אין לזה ענין לחוספת שבת וי"ט בנשים. (מה) במהורות קודמות נרפס קטע זה להלן בסוף אות י"ח. (מו) נראה דריבוי פשיטא ליה דלהשיטות דבעינן שנות גדלות מעל"ע אינו חייב להתענות. ובהעמק שאלה שאלתא קס"ו סק"י"ב פשיטא ליה להיפך דמשו"ה אסור לאכול אף קודם שנעשה גדול, כרי שיוכל לקיים התענית מערב עד ערב. ועיין ישועות יעקב סי' תרי"ח סק"א דנקיט כפי שמשמע מריבוי כאן. ועיין הר צבי אור"ח ח"א סי' קנ"ה. (מז) וכ"כ בשו"ת חת"ם ארי"ה סי' קע"ב. ובדעת חורה סי' תרס"ו הביא כן משם המהרי"ל. (מח) אולם להחת"ם שם פשוט ביותר דפטור, ועיין הר צבי אור"ח ח"א סי' קס"ה ובמנחת יצחק ח"ו סי' נ"ט, תורת חיים שם סק"י, וראה ישועות יעקב סי' תר"ח. (מט) וכן פשיטא ליה להחת"ם שם, שביום הכיפורים כל רגע הוי חיוב בפני עצמו, וחולה שאכל כל היום והכריא חייב בחוספת יומ"כ. וכבר מצינו כן בראשונים, ראה בספר המנוחה לריבוי מנוח ה"ל שביחת עשור פ"ב ה"ח שאין לחולה לאכול כשאינו צריך. ועיין שו"ת בנין ציון ח"א סי' ל"ד ושו"ת שואל ומשיב מהרד"ק ח"א סי' כ'.

(מ) במנחת פתים סי' תר"ד העיר שלפי זה מאי קשיא ליה לט"ו אמאי לא אמר קרא בהדיא ואכלתם ביום התשיעי ע"ש, דאם היה כתוב ואכלתם היה השיעור בכיות, ואילו השוא בעינן ככותבת. ועיין כן בחיים שם אות ב' ובשד"ח שם. (מא) להלן בד"ה והנה, הביא כן בשם הטור. (מב) בהורות חיים (סופר) ה"ל שבת סי' רס"א סק"י העיר על רבינו מחוס' כתובות מ"ז ע"א ד"ה דמסר לה, שנשים חייבות בחוספת. וכן הביא בשו"ת כתב סופר אור"ח סי' נ"ו, אך העיר דלא ידע שצמיחיה ומנא להו לתוס' דבר זה, ע"ש. ועי"ע בבית יצחק יו"ד ח"ב סי' קצ"א אות ה' ושפי"א ר"ה ט' ע"א. (מג) בשד"ח כללים בפאת השדה לאות ב' סי' ב' העיר על רבינו מדברי המג"א סי' רצ"ט סק"י שאף בכין השמחות רמוצי"ש אזלינן להקל, ועיין מחצת"ש שם, ושכן נקיט בשו"ע הרב סי' שמ"ב, ע"ש. (מד) בתורת חיים אור"ח סי' רס"א סק"י העיר על דברי רבינו דלא גרע מכל מ"ע שו"ה"ג שאם מקיימות יש להן מצוה. ומה שהביא מהר"ן בשם הרמב"ן, י"ל שלפי

בב"ה השמחות

קטן שהגדיל ב"ה"כ

חינוך קטנים לשעור

חוספת ביו"ט

שיעור

פגם בקדושת ישראל. דזה אינו, כיון שמצוה לשבות לא שייך מי איכא מידי.
 ומ"ש עוד מש"ס דמגילה כ"ג ע"א דלר"ע קורין ביה"כ לעולם ז' ומוסיפים עלי'. כבר רמזתי עלי' תירוץ על קושי' זו במכתבי הראשון דמוסיפים על ז' באופן שלא ישתנה מילי דכפרה, דהיינו המפטיר דמדינא עולה למנין ז' ויכול הוא להוסיף לקרות ז' בלא המפטיר. ואע"ג דהתוס' כתבו במגילה למ"ד ע"ב דמה שאנו נוהגין לקרות למפטיר בס"ת ב' לא נזכר בש"ס רק בסדר ר' עמרם איתא. מ"מ גם לא נמצא בהיפוך. וכל הרוצה להוסיף ולקרות למפטיר בפי' הקרבנות יוסיף ובפרט ביה"כ שכה"ג כבהמ"ק קרא ובעשור שבחומש הפקודים (יומא סח, ב). וא"כ אם נמי נניח דלא קבעו

לחייב לקרות בעשרות שבחומש הפקודים בס"ת שניה, עכ"פ אם ירצה להוסיף ויקרא באותו הפרשה הרשות בידו ואין כאן קושיא מר"ע כלל.
 היוצא מדברינו מה שהנהיג להוסיף אחרון בכל שבת כדי להגדיל תורת תינוקות של בית רבן יפה עשה ויחזיק במעוזו ואל ירף מזה.
 אמנם ביה"כ שחל בשבת נהי שאין לחופסו מפני שנהג כמנהג מקומו פארג. מ"מ ג"ל יותר טוב שלא לנהוג כן במקום דלא נהיגי. ובשגם שאין בזה הפסד כל כך להקופה של ת"ת אם פעם אחת לא יוסיפו. אבל בשאר שבתות השנה יוסיפו ומאן דמוסיף שפיר קא מוסיף ויוסיפו לו חיים ושלום. פ"ב נגהי ליום ד' א' דהנוכה תק"ס [נ"א: משה"ק סופר

תשובה קעב

[צום הכפורים למי שנעשה בו גדול]

תשרי עלן שתא טבתא לי"ג הרב החרוץ המופלא מר"ה נפלתי ג"י.
 קודם תפלת מנחה הגיעני יקרתו ועתה קמתי מתעניתי תענית צום גדליה ועיינתי בדבריו, ואשיב בקיצור כי אין לי פנאי בימים הקדושים האלו לצאת בפלפלת כל שהוא.
 תינוק הנולד ביה"כ ונעשה בר מצוה ביה"כ אם חייב בעינוי מן התורה ביומו. פשוט הוא שחייב מיד בכניסת היום. ומבואר במלחמות ה' פרק יח"כ בסוגיא דאין מענין התינוקות ביה"כ (יומא פב, א) ומייתי ליה מדאמר התם בן י"ג משלים מן התורה ולא קאמר בן י"ג ויום א' כבכל דוכתי. ש"מ מיד בכניסת היום חייב. וכוננתו דלענין שארי מצות נהי דחייב נמי באותו היום שגולד דהיינו אחר י"ג שנים ללידתו, מ"מ אי אפשר שלא נכנסה בו שעה או רגע א' בשנת הי"ד

ונאמר חזקה שהביא ב' שערות באותו הרגע ומתחייב שוב באותו מצוה. משא"כ יה"כ דממילא חייל ברגע כניסת היום הוה סד"א דק"ל [=דקשה לומר] שבזו רגע הביא ב' שערות, [דאם] היה בו רגע קודם ה"ל שומא, ע"כ נימא חזקה שצמצם ובאו בזו הרגע לא לפניו ולא לאחריו. קמ"ל דאפ"ה חייב מיד בעינוי עם כניסת היום. ומשמע דמייתי חטאת על אותו הרגע אי היה בו שערות ועבר ואלל. והוא באמת קצת חידוש.
 ובפרק נערה נז"י ע"א אמר אביי אמרה לי אם בר תליסר לתעניתא מעת לעת. וכתב בשיטה מקובצת בשם ראב"ד, דמעט לעת אתליסר קאי שנעשה בר תליסר מכוון מעלי"ע ביומו ואפ"ה צריך להתענות. וכתב עליו רשב"א דמה צריך להשמיענו זה, וגם כי הו"ל להסמיך מעת לעת לתליסר ולא לתענית.

תשובה קעב

א. ו"ל הרמב"ן שם: ולא תמעה ברבר מפני שלא אמרו בן י"ג שנה יום אחד כמו ששינו בכולה פירקא דיוצא דופן דהתם לאפוקי ער"ה הוא (שבו משלים שנתו). והכא אפי' הל יוהכ"פ בר"ה שלו משלים דאורייתא, שהרי היום והגדלות באין כאחד. ועי' ח' הרמב"ן נדה מז, ב דבשנים של גדלות לא בעינן מעלי"ע. ועי' תומים ס' לה סק"א שב' שגולרו בר"ה אחד בתחילת היום והשני בסוף היום, נעשו גדולים בבת אחת בתחילת ליל ר"ה. ונחלקו בזה הרשב"א והריטב"א נדה מז, ב ע"ש שדלעת הריטב"א בעינן שנים שלמות מעלי"ע, והאריכו בזה התוס' י"ט בר"ה נדה פ"ה אות ה והמל"מ הל' אישות פ"ב הכ"א. ועי' להלן בחלק יו"ד ס' שמג ובהערות לח' הריטב"א שם.
 ב. דקדק רבינו וכתב אי היה בו שערות, משום שמהתורה אין סומכין על חזקה זו להקל (דשמא מביא חולין לעורה) ומבואר ברמב"ן במלחמות ה' חולין רפ"א משום שאפשר לברר אם הביאה סימנים. ומה שחייב מיד בענוי משום שמספק אולינן לחומרא שרק להקל ברין תורה לא אולינן בתר חזקה זו. ועי' שו"ת תורת חסד (להגרש"ו מלובלין) או"ח ס' א. ומ"מ דקדק רבינו וכתב שחייב בענוי עם כניסת היום אע"פ שתוספת יוהכ"פ מהתורה לכ"ע, משום שבאותו זמן הוא קטן ופגור מתוספת ופשוט.

של"ה גגה סוכר התאור

מכון התאור

ולפע"ד י"ל כנ"ל דהוה אמינא עכ"פ רגע א' בתחלת הלילה אינו מחוייב בעיניו, דהרי אי אפשר לצמצם שיביא ב' שערות באותו רגע, ואפ"ה חייב. והאי מעת לעת אתרווייהו קאי אתליסר ואתענית. לומר מי שנעשה בר תליסר, מעת לעת מכון ביה"כ אפ"ה חייב בו בתענית מעת לעת, ולא נימא שיהיה מותר לו לאכול עם כניסת היום^ב. ולא רצה הראב"ד לפרש מעל"ע רק אתענית ולא אתליסר, דא"כ הוא מיותר, דסגי באומר בר תליסר ליה"כ ותו לא.

[הגדיל ביוהכ"פ אם חייב בתוספת עינוי]

וכ"ז בעינוי שבעצומו של יום. אבל בתוספת כניסת היום נראה שאינו חייב מן התורה^ג, דאפילו הביא אז ב' שערות שומא וינהו, ואם ישנם בו אותן השערות פטור אפילו בעצומו של יום אם לא יביא אחרים חדשים. **ובר"ה ט'** ע"א שהקשו תוס' (ד"ה רבי עקיבא) ל"ל למיתני דיה"כ ספק בין השמשות שלו אסור, תיפוק ליה אפי' ודאי יום אסור משום תוספת, ולא תירצו בקיצור משום תוספת הי' קטן כנ"ל פטור, ומשום ספיקא חייב בעינוי. ובוה נתעורר מעלתו. **ולק"מ** מתרי טעמא. חדא, דאין זה ספק יה"כ שהרי הוא ודאי יה"כ משום תוספת, ואינו אלא ספק גברא ולא ספק יה"כ. ועוד לדעתי מן התורה

נימא אוקמי אחזקת קטנות ולא הביא, דרוב ליכא שמביאים בשנת י"ג ויום א' דתיכף בתחלת היום לא שיך רובא. ויש לעיין בפ' יוחסין (קדושין עט, א) סוגיא קרשה אביה בדרך ובראשונים שם. וקשה עלי לומר אם הביא ב' שערות בין השמשות נימא רובא אינם מביאים תוך הזמן ומסתמא כבר הוא לילה. דא"כ נמצא ע"י שערות של זה נחליט הזמן ללילה ונחייב כרת וחטאת גם לשאר אנשים ע"י הזמן. אע"כ לא נאמר בזה רובא, אדרבה אוקמי אחזקת קטנות. **ומדברי תוס'** אלו יש להבין דס"ל דתוספת יה"כ אפילו הוא דאורייתא, מ"מ קיל טובא שספיקא מותר. ומשו"ה פשיטא להו דתוספת לפני בין השמשות מותר דה"ל ספק תוספת, דאי בין השמשות יום הוא, הו"ל האי תוס' לפני דלפני, ומספק שרי ומשו"ה קשה להו, דאי לאו הכי לק"מ קושית תוס'. והוי מצי לתרצוי דנפקא מינה אי משום תוספת אין צריך למחות בנשים האוכלים ועושים מלאכה כמבואר ר"פ המביא כדי יין (ביצה ל, א) משא"כ משום ספק בין השמשות כמבואר בפוסקים.

[תוספת עינוי לחולה ביוהכ"פ ולמי שנעשה גדול במוצאי יוהכ"פ]

ולענין תינוק שנעשה בר מצוה במוצאי יה"כ דבעיצומו של יום ודאי פטור מן התורה,

ב*. אולם הנצי"כ בהעמק שאלה שאלתא קפו אוהו (ח"ג עמ' שא) ביאר דברי הראב"ד בא"ח וז"ל: וע"ז כתב הרמב"ן בה"ל ולא תמעה ברוב מפני שלא אמרו בן י"ג ויום א' כמו ששנינו בבבלי פירקא דיוצא וזמן, דחתם לאפוקי ערב רה"ש הוא, והבא אפי' חל יוה"כ ברה"ש שלו, משלים מראורייתא, שהרי ידוע ותגלות באים כא' עילי, ר"ל דחתם נחת התנא להשמיענו לאפוקי ערב רה"ש ובראיתא בנדה דמ"ד דפלגי ר"מ ורבנן בהא דבת שלש שנים אי בעינן שהיא יום א' או לא, ומפרש הגמ' ערב רה"ש א"כ, והבא לא נחת הגמ' להשמיענו לאוקי ערב רה"ש אלא להשמיענו להיפך דאפי' ברה"ש שלו משלים מראורייתא, ולא נימא דתגלות מתחיל משעת שטל לפני י"ג שנה ולא בתחלת אותו יום, קמ"ל דהיום ותגלות באים כאחד, ולא דוקא ביום הכפורים רבי הוא אלא בכל מצות שבתורה וכמש"כ הרמב"ן בח' מט' נדה ולענין כל שנים דבעינן מעל"ע אינו משעה לשעה וז"ל בקדשים ובבתי ע"ה. [א"ה: וראה לעיל בהעוה א-ב]. אבל למש"כ בשא"י קס"ז אות ו' דעה רבינו דבעינן משעה לשעה ממש, י"ל דמ"ס לענין תענית יוה"כ שאני דאם יאכל בשעות שלפני גדלות לא יחא נחשב שעות שלאחר גדלות לצום שאין עניי אלא מערב עד ערב, מש"ה אסור לאכול בשעות הקודמות נ"כ. והנה בכתובות ד"ג כ' בש"מ בשם הראב"ד הא שאמרה האם בר תליסר לתעניתא מעל"ע, דהאי מעל"ע קאי על בר תליסר, שאם חל מעל"ע של י"ג ביה"כ מחייב להשלים, וע"ז כ' הרשב"א דמה צריך להשמיענו פשיטא שכן הוא. והנראה דהראב"ד ס"ל דמעל"ע גדלות היינו משעה לשעה, וא"כ אם נעשה גדול באמצע היום אינו מותר בשעות הקודמות מה"ה, וקמ"ל דבתענית אינו כן וכמש"כ, ולפי דהראב"ד נרים בר תליסר ואינו מפרש כמש"כ לדעת רבינו והר"ף דהשמיענו האם דתונק ותנוקת שוין, וקשה היה להראב"ד מאי השמיעתו האם, מש"ה פ' דהשמיעתו דאף על גב שאין השלמה מדרבנן, מ"מ באותו יום שנעשה בר מצוה משלימין, והרשב"א ס"ל דהרמב"ן דמעל"ע אינה משעה לשעה ושפיר מקשה ע"ז הפירוש פשיטא, שהרי נחייב מה"ה בכל המצות, ועי' שו"ת ח"ס א"ח ס' ק"עב דפירש דברי הרמב"ן והראב"ד בא"ח עכ"ל. **נמצא** לפ"ז חרוש שחייב להתענות אף בעודו קטן כדי שיהיה לו מצות ענוי. ונראה שאם אכל בעודו קטן אינו בר עונשין ודינו כשאר קטנים, אלא שיש עליו חיוב להתענות אף בקטנותו, כדי שיקים מצוה ענוי בגדלותו. והוה כמובן דבר חדש שיש אסור מראורייתא על קטן. אולם כישעיהו יעקב א"ח ס' תרה פשיטא ליה להיפך שפטור אף לאחר שהגדיל כיון שבקטנותו היה פטור, א"כ ליכא ביה חיוב מערב עד ערב. וכ"כ בצ"פ עה"ת שמות עמ' פט-צ. ולפי דברי החת"ם הלן ר"ה ואינו יש לחלק בין קטן לחולה בענין זה כמבואר למעיין והבן, ועיין בשו"ת דר צבי א"ח סוס"י קנה. [בא"ת ערך זום הכפורים (כרך כב ציון 744) מובא בשם החת"ם כאן שאם קטן הביא סימני גדלות באמצע יום הכפורים פטור מן התענית בקטנותו אבל אם אכל בגדלותו חייב כרת. לענין החת"ם לא דבר מזה ואף לא נחמין לזה כלל, ומש"כ שרנע אחר בתחילת הלילה אינו מחוייב בעניו, וכן במש"כ הלן שם ולא נימא שיהיה מותר לו לאכול עם כניסת היום, כונתו רק לכאר אמאי חייב מתחילת היום, אבל אם באמת לא היה מתחילת התחילת היום, אך הדין בהמשכנו, לא נחבאר כלל בחת"ם. והנראה שהרי הנצי"ב לא כתב שבתח"ס מבואר שלא כדבריו רק שפירש בע"א. ומעיקר שגם מה שרצה החת"ם לכאר לא היה יכול לכתוב בא"ח. ובינותי בספרים וראיתי שכן ס"ל למשך חכמה פרשת אמור (ג, כט-ל) ח"ל: כי כל הנפש וכו' יחבן לפי שאמרי מערב עד ערב חשבתו שבחכם, סד"א אם הגדיל קטן או נתגבר בעצם יוה"כ תו אינו חייב אם אכל או עשה מלאכה ביום הכפורים, לכן כי כל אשר לא תענה וכו'. הרי דפשיטא ליה חכ, וכתב שיתכן שלוח כיון הכתוב. ובבואר דגם המשך חכמה הבין דפשיטא דקרא מערב עד ערב כהשוע"י והנצי"ב (אלא דתחלק אב לחייב או לפטור) אלא דס"ל דסופה דקרא כי כל הנפש אחא לאפוקיה דלא נימא הכי. ודוק. [ועי' שו"ת כתב סופר א"ח סוס"י צט ד"ה תבוא לזון והבן]. ולעצם הענין נראה שיש מקום לחלק, שלענין העשה של עונתו ולענין כרת תלוי בחיוב של מערב עד ערב, אבל לענין הלאו יחבן שבכל רגע ורגע יש איסור לאכול. ועי' שפ"א ימא עק, ב שו"ת בנין שלמה ח"א ס' מא ובהערה ב' שם, ומש"כ שם בשם החת"ם. ואכ"מ לקבל אר"ך.] ג. וכ"כ המהר"ל בה"ל תפלה אות סב: מי שנעשה בן י"ג שנים בשבת

אותו [תינוק] פטור ב' שערות אז. בכוחתא, דהאי תו יה"כ נמשך עוד חיוב כרת ומלקו אינו מורה עליו, א אמרו שהוא מן הו וא"כ מי שלא חיי להוסיף, ועל מה י ואינו דומה לחולו אחרונה, ש שהיום היה קודש וכך היא קדושתו נהג בו קודש כא עליו. אבל קטן התורה, אין

שלום להרב המו מו"ה ברוך נ"י. נועם דבריו ע"י תשובה לו התשובה היא החרט

א"י להיות ש"ן בעריכת בל ועי' ח' חת"ס א"ח ס' גג ב לענין תוספת ענוי פשיטא י מדרש"ס ח"א ס' קג ומקן מתחיל קודם העשירי ומסתי מו"ק ג, ב ד"ה יכול ליקח ע ס"ל כן. והוא פלגתא דרש חומרתו כיוהכ"פ, דכיון דהא קדושין לה, א ומש"כ בהג השמיטה. ואי"ז שיך כלל א אין זה שיך לחיוב גברא, ו הארץ דאסורה בשמינית לצ ענה דתוספת הולכת אחו מקד"ד ודע"ם ס' גג סק"ז המזוהם להנמי"ה כ"ב כ, ב אלא שיש מצוה בקום ועשו ליה לזיך דתוספת הוי שו על הבוס מכעור יום מפני / א"כ אמאי אינו יכול לקש, מאלה וא"כ א"א לחלק בין

[קמן שהגדיל במוצאי שביעית]

וּמ"מ אני אומר קטן שהגדיל במוצאי שביעית אסור לנצור פירות של שביעית שיוצאים למ"ש. וטעמא רבא לחלק ביניהם, דהתם הקדושה על הארץ שבת לה' ועל הפירות, והם נתקדשו בקדושת שביעית, מחול שלהן מוסיפין על קדושתו העקריית. א"כ אע"ג דהאי גברא לא נתחייב בעיקור שביעית, מ"מ הפירות נתקדשו מחול שלהן נתוסף קדושה, וגם הוא אסור בהם אחר שנתגדל. מה שאין כן יח"כ שהזמן חלף עבר, ומצוה אגברא רמי שכל אחד יוסיף מזמן חול על הקדש, וכיון שבאותו הזמן לא נתחייב ולא היה אצלו קודש, אין כאן תוספת. כנ"ל מסברא ואין לי פנאי לחפש אחר ראיות. וכיון שאין בו צורך למעשה אסתגר בסברא נכונה. ואסיים בברכה. פ"ב נגהי ליום ב' ה' תשרי תקע"ה לפ"ק. משה"ק סופר מפפד"מ

אותו [תינוק] פטור מתוספת יציאתו אפילו הביא ב' שערות אז. זה נ"ל פשוט יותר מביעא בכוחא, דהאי תוס' איננו מן הצום עצמו דנימא יה"כ נמשך עוד שעה על הלילה, ואין בו לא חיוב כרת ומלקות כלל משום דפשיטא דקרא אינו מורה עליו, אלא איסורא מדרשת חז"ל, והם אמרו שהוא מן התורה תוספת מחול על הקודש. וא"כ מי שלא חייב לנהוג קודש, אין לו שייכות להוסיף, ועל מה יוסיף, אין תוספת בלא עיקור.

ואינו דומה לחולה שאכל כל היום והבריא ברגע אחרונה, שחייב בתוספת. היינו משום שהיום היה קודש אצלו ולא פקע קדושתו מיניה וכך היא קדושתו שהותר לפיקוח נפש והרי הוא נהג בו קודש כאשר צוה ה' והרי הוא מוסיף עליו. אבל קטן שלא היה נהוג בו קודש מן התורה, אין כאן תוספת דאורייתא.

תשובה קעג

[תיקון תשובה לבועל נדה]

מיד בעל תשובה גמור. אך הסיגופים להצילו מעונש על מה שעבר אין אהנו יודע עד מה ומאן דכאיב ליה כאיבא אוזיל לבי אסיא לעיין בספרים המדברים מזה. אמנם את זה ראיתי לחדש בענין זה, דרוקח (תשובה אות יד) כתב להתענות מ' יום על כל בעילה.

שלום להרב המופלא ומופלג בתורה ובריאה מריה ברוך נ"י. נועם דבריו ע"י שלוחו הגיעני, ואודות תיקוני תשובה למי שבעל נדה, אהובי עיקר התשובה היא החרטה והיודי ועזיבת החטא ואז הוא

א"י להיות ש"ן בערבית בליל שבת לפי שאנו מוסיפים מחול על הקודש בע"ש, והוספה זו לא שייכא בשנת הנער ומאחר שאנו מחפליין מבעוד יום לא תפולל ועי' ח' חת"ס א"ח סי' ג' במג"א סק"ג ולהלן בחיובי' סי' שמג. נ"י. בישועי' סי' תרח סק"א פשיטא ליה דנעשה גדול במוצ"ש חייב בתוספת שבת ואעפ"כ לענין תוספת ענוי פשיטא ליה כרבינו ע"ש מעמו. ועי' מג"ח מצוה שיש סק"ט ומש"כ בהערות מו"מ. נ"י. עי' מג"ח שם ובהערות מו"מ. ועי' שו"ת מרש"ם ח"א סי' קנב ומקראי קדש ימים נוראים סי' לט, ובפ"י תרי"פ לרס"ג ח"ג עונש נ. ד. תחת"ס פשיטא ליה שענין התוספת אין הפירוש שיהי"כ מחול קודם העשירי ומפתיים אחר העשירי, אלא שיהי"כ הוא בעשירי, וצוהת תורה להוסיף עליו בתחילתו ובסופו. אולם מציעו לענין תוספת שביעית בתום מו"ק ג, ב ד"ה יכול לקח שביעית מתחילה משנה שישית וכל דין שביעית יהיה לשישית. אך גם שם פירשו תוס' כן דהו"א שבגמ' יש לרין אם גם למסקנא ס"ל כן. וראה פלגתא דרש"י ור"ת ברי"ה י, ב אם בעינן שהקליטה לא תהיה בתוספת שביעית. והבן. ואל תשיבני מהא דחומרת העונש דתוספת יוה"כ אין חומרתו כיוה"כ, וכיון דאינו עשירי לכן הוקל עונשו, אבל אה"נ דענוי דיוה"כ הו' חיוב אחר הכולל גם תוספת ולא כ' חובי' עיקר ותוספת. ועי' חו"ס דה"א"ש קדושין לה, א ומש"כ בהע"ש שם. ת. כל הענין אינו מוכן דקדושת הפירות ודיני שביעית שצריך לנהוג בהם אינם תלויים בתוכה גברא כלל, רק בשנת השמיטה. ואי"ז שיד כלל לרין תוספת, גם שדה של קמן יש לנהוג בה כל דיני שביעית, אלא שהקטן עצמו פטור מחובי גברא שעליו. אבל מה שנעשה ממילא, אין זה שיד לחוב גברא. ולא זכיתי לעמוד בסוד קדושים. ואולי כוננו לתוספת שביעית לאחריה לפי מה שפירשו תוס' ר"ה יב, ב ד"ה מנהג דקאי על עבודת הארץ דאסורה בשמינית לפירות שביעית. וכ"ה בריטב"א שם וברשב"א שם מ, א והיה מקום לומר כיון שקמן שאינו בר חיובא באיסורי שביעית יהיה פטור גם עתה דהתוספת הולכת אחר העיקר. מ"מ כיון שדין זה נובע מקדושת הפירות והפירות יש להם דין שביעית, לכן קמן שהגדיל במוצ"ש אסור בתוספת זו. ועי' מקד"י דרעים סי' ג' נג סק"ז חו"א שביעית סי' ז סק"ב ובכלכלת שביעית להגר"מ חסקין זצ"ל עמ' בן. ועי' פ"י המשנה שברמב"ם מהדורת הרב י. קפאח, ובפ"י המוחם להגמ"ה ב"ב כו, ב ואכ"מ. ג. מרבני החת"ס נראה דפשיטא ליה דתוספת לא הו' מצוה בשוא"ת, אלא בקום ועשה ואין התוספת חלה מעצמה אלא שיש מצוה בקום ועשה לקבל עליו תוספת, ולהוסיף מחול על הקודש. אולם חמו יע"א בתשובותיו ח"ג סי' פ (מהדורת "מכון המאור" עמ' קלמ) פשיטא ליה להיפך דתוספת זו שוא"ת. וראה מש"כ שם בהערה ב וצ"ח לכאן. והנה בתניא רבתי סי' עח כתב בשם רבינו שלמה כיוה"כ שחל בשבת אין מקדשין על הכוס מבעוד יום מפני שצריך להפסיק מבעו"י מאכילה ושתייה. ופשוט כוננו מפני תוספת ענוי. ואי נימא שכל עוד שלא קיבל תוספת ענוי אינו מחויב בה, א"כ אמאי אינו יכול לקדש, ואף אי נימא שאם לא קיבל תוספת שבת א"י לקדש, מ"מ יקבל עליו תוספת שבת ולא תוספת יוה"כ, ומנכח הו"ל דתוספת חלה מאליה וא"כ א"א לחלק בין שבת ליוה"כ לענין קדוש של שבת. [ולדעת הרמב"ם יכול לקדש קודם שבת אף דל"ל תוספת שבת].

אורה חיים למעלה למשכיל . אורה צדקה וחיים

Ornstein, Jacob Meshullam
ספר

ישועות יעקב

חיבור יקר על שלחן ערוך

אורה חיים

חלק ראשון

אשר חיבר מרן הגאון אמיתי רבן של כל בני הגולה נור החכמים הדרת נאונים
יחיד בדורו אין על עפר משלו יעקב משלם וצוקללהיה . בהרב הגאון
החסיד האמיתי המקובל אלהי המפורסם בכל קצוי ארץ המנוח מויה מרדכי זאב
וצוקללהיה אביר דקיק לבוב והגליל .

הספר היקר הלו נדפס זה זמן בכיר בשנת תקס"ט ובעת יצאו מכה"ד כולם נזדבנו והראשונים סמו תמורכים
מתאיים לתורתו החביבה והזכה . עתה העיר די את רוח נבדו הרב הגאון הגדול בקי בכל חדרי תורה . נ"י
סיה מויה צבי הורש אורינשטיין נ"י . להביאם שנית לכה"ד ובער מך שכלו את כל
הקמשונים שנמלו ברסום הראשון והראה את המ"מ משיים והירושלמי . והוסיף נוסף משלו כמה שו"ת
חירושים יקרים : תכות המתבר הקדוש יעמור לו שלא תמוש התורה מפי דיעו ומפי נרע ויעז
עד עולם אמן מלה

דעמברג

נדפס בתכלית ההידור על נייר יפה והנה מרויקת בכית הדפוס של הרבנים הנגידים המוסלנים

מ"ה צבי הורש שפערלינג וי בעריש לוריא

לפיק

תרכ"ג

ט"ה

אורה
צדקה
מאור
נוהר
לדאר
מאור
חיים

לפיק
לפיק
לפיק
לפיק
לפיק
לפיק
לפיק

ראים המלכה כריצב כיון דבאמח ים רחיה מתקרא דעגל דלריך לפרט את החטא חלה מחמת קרא דאשרי נשוי פטע כסוי חטאה וכיון דהשקים מסיק דהך קרא לבקוי חטאיו נצבים ומיאל לריך לפרט מחטאיו זכור לבין עמלו והאחרונים נדחקו צביאור דברי צוחניב שדחוק צביאור צרי סכיו והעיקר כמו שביארתי דצרי ודי ויקי והמכס למי קטעו הא דמנורח צירושלמי יאלמיה הדין פלוגתא אי שייך חשש חשך וצושה לענין הך מלחא דלריך לפרט את החטא וקטע כיון דכאן לא איירי צמפרט מחטאיו צריים חלה דליירי צמפרט מחטאיו זכור וצן קוגו וזע ענין חשש חשך או צושה שייך צום וטור קטע איכ דכאן דליירי צמפרט מחטאיו צריים לשיטת רב איירי חטא מפורסם למה יתיישך חשש צושה או חשך כיון דהחטא צלליה מפורסם למה יהיה שייך חשש צושה וחסד צמחורה יוכר מקודם הירדוי דברי קורם הירדוי גיכ ה' ידוע החטא וכאשר עייניה צום ורחיה צנוק לטון הירושלמי גיל דהך ואחיה הדין פלוגתא כהדין פלוגתא לא קאי על הך דמליגי רבי יוחנן ורבייל צעטס דטור דפמי חנירו הין מתיירן לו חלה צפניו חלה דקאי על קיפא דמלחא ליה הכי הני הנורר לריך לפרט את הכר צעה הרהר והיה חכיה אינו לריך וקאמר דמליגי אי לריך לפרט החטא דעלן דקורר לריך לפרט את החטא צעה שעהחטע על חטאיו ולריך לפרט את חטאיו סיפרש מין החרטה על דצרזם טעמה ולא קביו עש צעלצו להחחרט והיה צנדר לריך לפרט את סכרז לומר נכחטטוהו ומחרטו וטוול התרה על דר זש סכרז ומיד אינו לריך לפרט את הכרז קורר צחמה דרי את מהחרט על מה סכרז וצלו מחכי חרטה וזה צכוונה הירושלמי וכן רחיה שמיירש צקי קרנן עדה לולי שרטיי וחס' לא פירשו כן ואזכר הרמב"ם ז"ל אפטר שמיירש כן גסון הירושלמי ולכן כיון דאין קיייל לריך לפרט את הכרז לכך פסק רבינו כוכייל צנור ציבוה דברי רבינו (ובאמח) דקטע לכאורה דצקים דלין צעמכח בירין לריך קאמר חטיס העניס דלריך לפרט את הכרז מטום טעמ' ישי' חדר דצרי איסור והחכם לא ידע ויחיר חכרז כמו דעניח צירושלמי צהמס עוצדא דכרז שלא יסחוק צקוציח וצא לפמי חסיי

תרח סדר סעודה הבפסקת ובו דים :
א אובלים ומספיקים פורם בין השמשות (א) שצריך להוסיף מחול על הקיש ותוספת זה אין לו שיעור אלא פורם בין השמשות שזמנו אלה ותיק אמה קדם הילכה צריך להוסיף מחול על הקדש מעט או הרבה ב נשים שאוכלות ושוחות עד שחשבה והן אינן יודעות שצוה להוסיף מחול על הקדש אין מחלין בדין כדי שלא חבומו לעשות ברוך ג הם והיה נכל דבר איסור אסדינן מוטב שיהיו עונגין ולא יהיו חדיין ודוקא טאינו מפירם כחורה חטיס טוול דלרזייתא חלל חס מפורש כחורה מופין צנור (רין) פיר דניס והרלים נטס העיפור) וחס יודע שחין דנריו נטענין לא יאמר צריים להוכיחן רק פטם חלה חלל לא ירנה כחוכמות מלכר שירע חלה ופענר חלו חלל נטידי טייב להוכיחן עד טכנו לו ויקלנו (רין) מיצ צמטיי

ג אם הפסיק מאכילה בעור היום גזיר יבול לחזור ולאכול כל זמן שלא קיבל עליו התענית:
הם ועיין לעיל מי תקניא דאס קיבל נכל לא הוי קבלה
ד בערב יום הביטורים אין לו לאכול אלא מאכלים קלים להעכל כדי שלא יהא שבע וצמחא כשהחלל:
הם וכן אין אובלים דברים הממתיין הם הנוק של יצא לדי קי וכן אין לאכול מחלי טנן ממדיים זכר פך (צ) צמחודים ממדיים נובגין לאכלן (מהרי"ם)

תרמ הטמנת חמץ בערב יויכ ובו סיא :

א מותר להטמין חמץ בערב יום הביטורים למצוא יום הביטורים. הנה ויש אומרים שאין להטמין ציום הכיפורים (עיין טור) וכן ספנה נתינות פלו (מהרי"ם)

תרי הרלקת הגרות בויכ ובו דים :

א יקום שנוהגים להרליק נר בליל יום הכיפורים מרליקין מקום שנהגו שלא להרליק אין מרליקין (ואם יש לו נר צנים מייב להדליק חומר שטובע עם כדי שלא יעורר לדי חטאים עם שטמו מלכר חטאה חותם חלל הכר צמחוד) (מהרי"ם)
ב הם ומנכינן להדליק נר של שבת ועל יום הכיפורים:
ג יש מי שאומר שמתוך על הרלקת נר יום כיפורים' הנה וכן ספנה נתינות פלו

ד בכל מקום מרליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובסבואות האסלים ועל גבי החורים.
ה נוהגים בכל מקום להרבות נרות בבתי כנסיות ולהציע בגדים גאים בבית הכנסת

פנה ויהיה שכל חיש גדול או קטן מופין לו נר (מנדי ומתיירי) גם נר נפתח לאזי ואלמו טמחי (כל נ) וכן כיון וכן פטנו מקלח דצוולחא וחס כנו נרות חלו ציום הכיפורים אין לומר לכבוים סימור ויילקס (פתיירל ומתיירי) מי טכנה נרו ציום הכיפורים יסור ויילקסו צמחילי יום כיפורים וחס יכנו עוד חלה ייחמו לילקס עד נגיהא וגם יקבל עליו סכל ימיו לא יכנה צמחילי יום כיפורים נרו לא הוי ולא אשר (כך נמלל צמחטיס ימיים) יוא טיס חלטי ספנכות צייכ כמו טכנה (מתיירי ומתיירי) וכן קוהנין וס טכחזו טאינו ללטיס צגריים לכיסי קנייס צייכ דומח מלליי ספנח וכן ויהיה ללטיס הקיבל טוול לנן וקניי גם הוא צנר מתייר ועל זוי זש חלס חכנע ומנדי

לחכי דצרי דחטיצין צעה לנע לענין טני גדלות חס כעשה גדול צמחילי יויכ לנעיד דכיון דרעש' לאכו' עקלי' סיוס איין כאן חעניח צענר עד ענר כיון טכני' חלל ושמה היום חיד' ייחן טצמחילי' סיוס כטעמה גדול יחמיל להחעכות הדי איין כאן חעניח' כלל דמטיח' צעיין טיהיי' צעה לפת וזס נרע מחעניח' טעוה חס צנור וכיס' לענין חוקפת עיכוי לריך כטעמה צר מלוס צמחילי' ליל מולחי יויסי' לא שייך צוה חוקפת עיכוי כלל דליין זש עיכוי כיון דלכלל וצוה סקוד לדין טעמחות איין צוה עיכוי כלל וצוה כרעס' לי רחיה רחוקפת מללכה עיכ איסור מן חרורה דחי כימח דקרא אחי רק לחוקפת עיכוי איכ עייכ לאסור ציליג גיכ חסי' דדין טעמחות צלליי' חסור ולענין כניסח' סיוס לבין טעמחות לנד קחתי לשיערה רבינו וצוה כרעס' לפעיד' דלכך נקט צכניסח' סיוס ועניתה חס נטעוהיכס טעמחות לחדש צענר היינו לענין עיכוי ולענין צקוק' סיוס נקט מענר עד ענר טעמחות לחדש ותיירי כטיי' דלענין כניסח' סיוס כינו לענין צהייס כיון דענר ספק אינו חסור מן חרורה ואין לנו איסור' רק מטום חוקפת חלל צהייס דלפוקי' יומח' דלליי' חסור צין טעמחות ואין כינו רק לענין קטן טעגדיל' צמחילי' יויסי' וככלל כחנתי דלענין עיכוי' לא שייך זש כיון טכנר' חלל וצוה צעלס' סיוס צלליי' איין כאן עיכוי ועייכ' לענין מללכה ועייכ' נקטו טעמחות ודוק היעז' L

(3) **בסעודת שריה כו :** עיין צפי' מן אצרהס הדיי' צקס מתיירי' דלף צמחודים שריי' יאכל עשר ולא יאכל מצליי' חלל והרצ חולק עניו וכרעס' לי רחיי' לרצוי' מתיירי' דצטיס דכחזנות דף חסל דקאמר דעטס איסור הכסוחיו צהייס' וצניי' מטום גזירה טעמי' יסחעו צן עוק קאמר חטיס' אי הכי

תרח סדר סעודה הבפסקת ובו דים :

א אובלים ומספיקים פורם בין השמשות (א) שצריך להוסיף מחול על הקיש ותוספת זה אין לו שיעור אלא פורם בין השמשות שזמנו אלה ותיק אמה קדם הילכה צריך להוסיף מחול על הקדש מעט או הרבה ב נשים שאוכלות ושוחות עד שחשבה והן אינן יודעות שצוה להוסיף מחול על הקדש אין מחלין בדין כדי שלא חבומו לעשות ברוך ג הם והיה נכל דבר איסור אסדינן מוטב שיהיו עונגין ולא יהיו חדיין ודוקא טאינו מפירם כחורה חטיס טוול דלרזייתא חלל חס מפורש כחורה מופין צנור (רין) פיר דניס והרלים נטס העיפור) וחס יודע שחין דנריו נטענין לא יאמר צריים להוכיחן רק פטם חלה חלל לא ירנה כחוכמות מלכר שירע חלה ופענר חלו חלל נטידי טייב להוכיחן עד טכנו לו ויקלנו (רין) מיצ צמטיי

ג אם הפסיק מאכילה בעור היום גזיר יבול לחזור ולאכול כל זמן שלא קיבל עליו התענית:
הם ועיין לעיל מי תקניא דאס קיבל נכל לא הוי קבלה
ד בערב יום הביטורים אין לו לאכול אלא מאכלים קלים להעכל כדי שלא יהא שבע וצמחא כשהחלל:
הם וכן אין אובלים דברים הממתיין הם הנוק של יצא לדי קי וכן אין לאכול מחלי טנן ממדיים זכר פך (צ) צמחודים ממדיים נובגין לאכלן (מהרי"ם)

תרמ הטמנת חמץ בערב יויכ ובו סיא :

א מותר להטמין חמץ בערב יום הביטורים למצוא יום הביטורים. הנה ויש אומרים שאין להטמין ציום הכיפורים (עיין טור) וכן ספנה נתינות פלו (מהרי"ם)

תרי הרלקת הגרות בויכ ובו דים :

א יקום שנוהגים להרליק נר בליל יום הכיפורים מרליקין מקום שנהגו שלא להרליק אין מרליקין (ואם יש לו נר צנים מייב להדליק חומר שטובע עם כדי שלא יעורר לדי חטאים עם שטמו מלכר חטאה חותם חלל הכר צמחוד) (מהרי"ם)
ב הם ומנכינן להדליק נר של שבת ועל יום הכיפורים:
ג יש מי שאומר שמתוך על הרלקת נר יום כיפורים' הנה וכן ספנה נתינות פלו

ד בכל מקום מרליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובסבואות האסלים ועל גבי החורים.
ה נוהגים בכל מקום להרבות נרות בבתי כנסיות ולהציע בגדים גאים בבית הכנסת

פנה ויהיה שכל חיש גדול או קטן מופין לו נר (מנדי ומתיירי) גם נר נפתח לאזי ואלמו טמחי (כל נ) וכן כיון וכן פטנו מקלח דצוולחא וחס כנו נרות חלו ציום הכיפורים אין לומר לכבוים סימור ויילקס (פתיירל ומתיירי) מי טכנה נרו ציום הכיפורים יסור ויילקסו צמחילי יום כיפורים וחס יכנו עוד חלה ייחמו לילקס עד נגיהא וגם יקבל עליו סכל ימיו לא יכנה צמחילי יום כיפורים נרו לא הוי ולא אשר (כך נמלל צמחטיס ימיים) יוא טיס חלטי ספנכות צייכ כמו טכנה (מתיירי ומתיירי) וכן קוהנין וס טכחזו טאינו ללטיס צגריים לכיסי קנייס צייכ דומח מלליי' ספנח וכן ויהיה ללטיס הקיבל טוול לנן וקניי גם הוא צנר מתייר ועל זוי זש חלס חכנע ומנדי

לחכי דצרי דחטיצין צעה לנע לענין טני גדלות חס כעשה גדול צמחילי יויכ לנעיד דכיון דרעש' לאכו' עקלי' סיוס איין כאן חעניח צענר עד ענר כיון טכני' חלל ושמה היום חיד' ייחן טצמחילי' סיוס כטעמה גדול יחמיל להחעכות הדי איין כאן חעניח' כלל דמטיח' צעיין טיהיי' צעה לפת וזס נרע מחעניח' טעוה חס צנור וכיס' לענין חוקפת עיכוי לריך כטעמה צר מלוס צמחילי' ליל מולחי יויסי' לא שייך צוה חוקפת עיכוי כלל דליין זש עיכוי כיון דלכלל וצוה סקוד לדין טעמחות איין צוה עיכוי כלל וצוה כרעס' לי רחיה רחוקפת מללכה עיכ איסור מן חרורה דחי כימח דקרא אחי רק לחוקפת עיכוי איכ עייכ לאסור ציליג גיכ חסי' דדין טעמחות צלליי' חסור ולענין כניסח' סיוס לבין טעמחות לנד קחתי לשיערה רבינו וצוה כרעס' לפעיד' דלכך נקט צכניסח' סיוס ועניתה חס נטעוהיכס טעמחות לחדש צענר היינו לענין עיכוי ולענין צקוק' סיוס נקט מענר עד ענר טעמחות לחדש ותיירי כטיי' דלענין כניסח' סיוס כינו לענין צהייס כיון דענר ספק אינו חסור מן חרורה ואין לנו איסור' רק מטום חוקפת חלל צהייס דלפוקי' יומח' דלליי' חסור צין טעמחות ואין כינו רק לענין קטן טעגדיל' צמחילי' יויסי' וככלל כחנתי דלענין עיכוי' לא שייך זש כיון טכנר' חלל וצוה צעלס' סיוס צלליי' איין כאן עיכוי ועייכ' לענין מללכה ועייכ' נקטו טעמחות ודוק היעז' L

(3) **בסעודת שריה כו :** עיין צפי' מן אצרהס הדיי' צקס מתיירי' דלף צמחודים שריי' יאכל עשר ולא יאכל מצליי' חלל והרצ חולק עניו וכרעס' לי רחיי' לרצוי' מתיירי' דצטיס דכחזנות דף חסל דקאמר דעטס איסור הכסוחיו צהייס' וצניי' מטום גזירה טעמי' יסחעו צן עוק קאמר חטיס' אי הכי

ראים המלכה כריצב כיון דבאמח ים רחיה מתקרא דעגל דלריך לפרט את החטא חלה מחמת קרא דאשרי נשוי פטע כסוי חטאה וכיון דהשקים מסיק דהך קרא לבקוי חטאיו נצבים ומיאל לריך לפרט מחטאיו זכור לבין עמלו והאחרונים נדחקו צביאור דברי צוחניב שדחוק צביאור צרי סכיו והעיקר כמו שביארתי דצרי ודי ויקי והמכס למי קטעו הא דמנורח צירושלמי יאלמיה הדין פלוגתא אי שייך חשש חשך וצושה לענין הך מלחא דלריך לפרט את החטא וקטע כיון דכאן לא איירי צמפרט מחטאיו צריים חלה דליירי צמפרט מחטאיו זכור וצן קוגו וזע ענין חשש חשך או צושה שייך צום וטור קטע איכ דכאן דליירי צמפרט מחטאיו צריים לשיטת רב איירי חטא מפורסם למה יתיישך חשש צושה או חשך כיון דהחטא צלליה מפורסם למה יהיה שייך חשש צושה וחסד צמחורה יוכר מקודם הירדוי דברי קורם הירדוי גיכ ה' ידוע החטא וכאשר עייניה צום ורחיה צנוק לטון הירושלמי גיל דהך ואחיה הדין פלוגתא כהדין פלוגתא לא קאי על הך דמליגי רבי יוחנן ורבייל צעטס דטור דפמי חנירו הין מתיירן לו חלה צפניו חלה דקאי על קיפא דמלחא ליה הכי הני הנורר לריך לפרט את הכר צעה הרהר והיה חכיה אינו לריך וקאמר דמליגי אי לריך לפרט החטא דעלן דקורר לריך לפרט את החטא צעה שעהחטע על חטאיו ולריך לפרט את חטאיו סיפרש מין החרטה על דצרזם טעמה ולא קביו עש צעלצו להחחרט והיה צנדר לריך לפרט את סכרז לומר נכחטטוהו ומחרטו וטוול התרה על דר זש סכרז ומיד אינו לריך לפרט את הכרז קורר צחמה דרי את מהחרט על מה סכרז וצלו מחכי חרטה וזה צכוונה הירושלמי וכן רחיה שמיירש צקי קרנן עדה לולי שרטיי וחס' לא פירשו כן ואזכר הרמב"ם ז"ל אפטר שמיירש כן גסון הירושלמי ולכן כיון דאין קיייל לריך לפרט את הכרז לכך פסק רבינו כוכייל צנור ציבוה דברי רבינו (ובאמח) דקטע לכאורה דצקים דלין צעמכח בירין לריך קאמר חטיס העניס דלריך לפרט את הכרז מטום טעמ' ישי' חדר דצרי איסור והחכם לא ידע ויחיר חכרז כמו דעניח צירושלמי צהמס עוצדא דכרז שלא יסחוק צקוציח וצא לפמי חסיי

(ה) שמוסיפין

מחול על הקודש הרין ז"ל צמככה צילי' פיר כחצ דאדצר חלוי צעה טכחלקו הנוצים והרשציה אי ספק דלורייהח' לחומרה הוא מן חרורה או רק מדיס דחי כימח דען חרורה כל הספקות לקולא איכ טיה מן הדין דצהייס מותר צככילה איכ הא דהלריכס חררה לטוסין מן החול על הקודש הוא לאסור חטיס וקורם צהייס אינו חסור מהיס' חלל לרעם הרשציה דקטע מן חרורה להחמיר איכ צין טעמחות צלליי' חסור וכיון טעלהריכה חררה להסוק מן החול עייכ לאסור חורם צהייס צא . ונכאורס' חס לרעם הרצניס חסור צין טעמחות

(17)

Frank, Zwi Pesach

ספר

הר צבי

תשובות, פסקים, וחקרי הלכה

אורת חיים

אשר השיב לשואליו פוסק הדור, הגאון האמיתי.

רבן ומאורן של ישראל

מרו צבי פסח פרנק זצוק"ל

רבה של ירושלים

שמתויב שוב לא הוי הפסק וכי האומר גביל לתנרי ונמצא שא"צ הוי הפסק.

ולכאורה יש להביא ראיה מברכות (דף יב) לגירסת הרי"ף לפי פירוש הרא"ש בלקח כוס של שכר ובירך עליו בורא פרי הגפן ותוכר"ד נזכר שטעה ואמר שהכל וכך היתה ברכתו ברוך אתה וכר בורא פרי הגפן שהנ"ב יצא, ובורא פרי הגפן לא הוי הפסק, ועיין מג"א (סימן רט ס"ק ד) ש"א שה"ה בלאחר כ"ד. ולכאורה הטעם הוא דלכן לא הוי הפסק משום דכסבור שהוא צריך לברך בורא פרי הגפן, אבל המעיין שם במלחמות שכתב: „ומפני שהוסיף בה לא פסל אלא שאמר הקב"ה ברא זה וזה", משמע לכאורה להיפך שהרמב"ן נתן טעם שלכן לא הוי הפסק מפני וכי אבל בלא טעם זה הוי הפסק אעפ"י שאמר כך בטעות.

ומדברי המג"א (סימן רעא ס"ק לב) יש להוכיח דכל שהוא סבור שהוא חייב לעשות כן לא הוי הפסק, שכתב שם: כתוב בפסקי מהרא"י אם קידש על מים וסבר שהוא יין יחזור ויקדש אע"ג דקידוש על היין דרבנן גם במילי דרבנן צריך לחזור, ואם היה דעתו לשתות יותר א"צ לברך שנית בורא פרי הגפן. ולכאורה קשה, דהרי הקידוש שעשה על המים לא הוי קידוש ואמאי לא הוי הפסק בין ברכת בורא פרי הגפן לשתית יין אחר, וע"כ שכיון שסבור שהוא יין וצריך לקדש עליו לכן לא הוי הפסק, והעירוגי השואל שבאמת הגרעק"א הקשה כן על המג"א, ומקושית הגרעק"א יש להוכיח להיפך.

וגדולה מזו משמע בעירובין (דף נ) שאפילו אם הוא עושה שתי פעולות לשם קיום מצוה אחת ומסתפק באיזה פעולה מקיים את המצוה היינו שאין ידוע לו באיזה פעולה יקיים את המצוה ועושה שתיהן מספק אין לברך ע"ז אעפ"י שממנ"פ מקיים הוא את המצוה ע"י אחת מן הפעולות ומדינא צריך לעשות שתיהן מחורת ספק מ"מ כיון שאפשר שע"י הפעולה השניה מקיים את המצוה הוי פעולה ראשונה כהפסק בין הברכה לקיום המצוה, ובמקום אחר הארכתי בזה.

ג.

ובענין גזל כוס יין מחבירו ועשה עליו קידוש שנסתפק כת"ר אם יצא ידי חובת קידוש, ואי מדרבנן שייך מצוה הבאה בעבירה כמש"כ רמ"א בסימן תרמט דלא יצא, ובשד"ח כתב דבג"ח לכו"ע לא יצא בגזול דהמצוה היא במה שמכלה שמן הגזול וה"ג צריך שיטעום ובוה מקיים המצוה.

וכת"ר הביא בזה דברי הריטב"א סוכה (דף לה) שאומר דהא דאיתא בירושלמי גזל מצה לא יצא, דש"ס דילן לא ס"ל כן דכיון דקניה בלעיסה הרי כיון דא"א לאהדורי אינו חייב אלא דמים תו לא הוי בשעת הנאת

לגמרא דילן לומר דבבלע לא יצא, עיין מגן האלף שהעיר בזה. אבל לפי מש"כ ריטב"א דכיון דלאו בר אהדורי. הוא ואין לגזול אלא דמים ולכן אין בזה מצוה הבאה בעבירה, א"כ גם בבלע מצה הרי מבוואר בכתובות (דף ל) דבתחב לו במקום דליכא לאהדורי רק ע"י הדחק נמאס ואינו שוה כלום, א"כ בלע בלי ליעוס ג"כ נמאס א"כ גם בבלע מצה הרי נמאס וחייב רק דמים ואח"כ כשבלעו הוא שלו ובשעת קיום המצוה שוב לא הוי מצוה הבאה בעבירה, וכו'.

ולענ"ד יש לי לדון בדבריו, דנתי דנמאס בבית הבליעה, אבל מכיון דיכול לאהדורי ע"י הדחק עדיין לא קנאו שיהא שלו, ומה דאמרינן בכתובות דלג"א, היינו בתורת גזילה להתחייב באונסין אבל גוף הגזילה עדיין אינו שלו, ויש לדון דלא יצא וצ"ע היטב בדברי ריטב"א, וכבר נגעתי בזה בכרם ציון.

גם בעיקר הדמיון מהא דנ"ח יש לדון לפי דברי ראב"ן דמדדיק מלשון רש"י דהטעימה אינה אלא משום דגנאי הוא לכוס של ברכה, אבל בעיקר בשביל ברכת פרי הגפן אין צריך שיטעום, אבל באמת בשביל קידוש צריך שיטעום, ועיין.

סימן קסה

7 נעשה בר מצוה ביום ב' אי חייב להבדיל

ע"ד השאלה בקמן שנעשה בר מצוה ביום ב' אם מחויב בהבדלה כגדול בעלמא שלא הבדיל כמוצ"ש"ק, שמבדיל והולך עד יום ג'.

הנה דבר זה לכאורה תלוי במחלוקת הרא"ש והר"מ מרוטנברג בהגדיל בתוך ז' לאבילות אם מחויב הוא להתאבל שבעה, ובמחלוקתם לענין אונן שלא נקבר מתו כמוצ"ש"ק אם הוא חייב להבדיל עד סוף יום ג', ויעוין בט"ז (סימן שצו ס"ק ב) שהסביר שיטת הר"מ (שנפסק בשו"ע סימן שמא סעיף ב' לענין הבדלה שיבדיל אחר שיקבר המת) משום שדין זה שמבדיל עד יום ג' אינו בתורת תשלומין שנאמר בזה כיון שנפטר בזמן העיקר פטור מתשלומין, אלא עיקר הזמן הוא עד סוף יום ג', ויעוין בחת"ס אור"ח (סימן יז) שהוכיח דהוי בגדר תשלומין, וכ"ה להדיא בס' תה"א להרמב"ן דיני אבילות ישנה.

אולם באמת י"ל דבג"ד כו"ע מהו דאינו חייב בהבדלה, דאפילו אם נאמר דעיקר זמן הבדלה הוא עד יום ג' מ"מ יש לפוטרו כאן משום דמצות ההבדלה עיקרה היא לקדש השבת ביציאתה, ולשיטת הרמב"ם דס"ל הבדלה דאורייתא היא חלק ממצות זכור את יום השבת לקדשו,

מתפלל מנחה שתיים הרי שגם שאר ברכות אנו למדים מתפלה לענין זה. וכ"פ המחבר בשו"ע. ויעוין שם בב"ח ובט"ו.

ובעיקר ספיקו של כת"ר שלפיקך יהא צריך להבדיל עכשיו, משום שהבדלה של הלילה שהיא: המבדיל בין קדש לחול, אינה יכולה להיות עולה להבדלה של מוצש"ק שהיא: המבדיל בין קדש לקדש, — היה נראה לומר דעיקר ברכת הבדלה היא על יום שעבר. אלא משום שגם יום א' הוא יו"ט אין לברך המבדיל בין קדש לחול, דהא לאו חול הוא. משא"כ כשהוא מבדיל במוצאי יו"ט שני שכבר חול, גם על ההבדלה הקודמת של מוצש"ק יכול שפיר עכשיו בלילה שהוא חול לברך: המבדיל בין קדש לחול.

אלא מטעם אחר יש לדון שיבדיל עכשיו ולא יחכה עד הלילה, שהרי דעת הרמב"ן (בתורת האדם ענין אבלות ישנה) שהדין של מי שלא הבדיל במוצש"ק שהוא יכול להבדיל עד סוף יום ג', הוא מתורת תשלומין. וכ"כ המאירי (תענית דף ל ע"א) בסימן ראשון, וכ"כ הרא"ש (תענית פ"ד סימן מ) לענין הבדלה בתשעה באב שחל בשבת, ששאר הימים אינם אלא תשלומין לראשון, ויעוין בט"ז יור"ד (סימן שצו ס"ק ב) שהסביר בזה שיטת המהר"ם מרוטנברג שהובא ברא"ש (ברכות פ"ג סימן ב) לענין אוגון שלא נקבר מתו במוצ"ש הוא מבדיל עד סוף יום ג' לפי שאין הימים שלאחר כן לענין הבדלה בתורת תשלומין שגאמר בזה כיון שנפטר בזמן העיקר פטור מתשלומין, אלא עיקר הזמן הוא עד סוף יום שלישי. והרא"ש שם חולק עליו משום שהימים שלאחר כן הוא מתורת תשלומין וכיון שנפטר במוצאי שבת שאז אין לו תשלומין נפטר לגמרי.

והמעייין בדברי הרמב"ן בתורת האדם יראה שאפילו אם נאמר דשאר הימים בלא הבדיל במוצ"ש הם מתורת תשלומין, מ"מ ביום הראשון זמנו הוא דלילה ויומו הם עיקר החיוב ושאר הימים הם מתורת תשלומין (יעוין בר"ן פרק ערבי פסחים ד"ה מי שלא הבדיל במוצ"ש מבדיל והולך וכו') וכן מבואר בהגה' רעק"א (סימן רצט סעיף ו) לענין אם לא הבדיל במוצאי יו"ט שאין לו תשלומין עד סוף יום ג'. מ"מ יכול להבדיל ביום הראשון אחר יו"ט דהיסוד לענין יום הראשון לא צריך לטעם בטר שבתא אלא מטעם דהיום הולך אחר הלילה עיי"ש. ויעוין בחדושים ובאורים להבית אפרים להלכות אונן (באורים אות כג).

ומכיון שלדעת הרבה ראשונים שאר הימים הם בתורת תשלומין וביום הראשון אחר השבת זמנו הוא משום דהיום הולך אחר הלילה יש לדון דיבדיל ביום דזמנו הוא, ולא יחכה עד הלילה של מוצאי יו"ט השני שהוא רק בתורת תשלומין לגבי הבדלה של מוצש"ק. (ויעוין צ"ח ברכות דף כ"ו ד"ה אבעיא להו וכו' שחפלה שלא יוכל להבדיל ביום ג' אלא במוצאי יו"ט שני שכבר חול, ויעוין שם בב"ח ובט"ו.)

דעלמא, והשבתי דנ"ל דלמא למאי דפסק בחת"ס או"ח (סימן קעב) בנעשה גדול במוצאי יוה"כ דפטור מלהתענות תוספות יוה"כ"פ אף דמרבין מקרא בר"ה (דף ט ע"ב) דכיון דפטור מהעיקר אין שייך לחייבו בהתוספת יוה"כ, עכ"ד. וחיוב הבדלה נראה דלא עדיף מחיוב תוספת יוה"כ דהבדלה גמי נראה דלכל היותר אינו אלא תוספת למצות השבת, ולהר"מ דס"ל הבדלה דאורייתא יליף לה ממצות זכור את יום השבת דנכלל בו ג"כ מצות הבדלה, א"כ כיון דפטור על עיקר השבת יש לפוטרו גמי מהבדלה.

L

סימן קטו

בענין מי ששכח להבדיל במוצש"ק שחל בו יום א' דר"ה ונזכר למחרתו בב' דר"ה

ע"ד השאלה שיום טוב ראשון של ר"ה חל להיות בשבת, ובמוצש"ק שכח אחר להבדיל, ונזכר ביו"ט שני, יום ראשון אחר הצות, אם מחויב הוא להבדיל בעוד יום ולברך המבדיל בין קדש לקדש, או שימתין עד הלילה ויברך המבדיל בין קדש לחול, והבדלה זו תהא עולה גם להבדלה של מוצש"ק, אעפ"י שתחמר לו הברכה המבדיל בין קדש לקדש.

הנה לא באר כת"ר את צדדי הספק. וכנראה שצדדי הספק שלו הם, אם הוא יכול לחכות עד הלילה וההבדלה של הלילה תהא עולה לשניהו, ומכיון שיכול לחכות אפשר שצריך לחכות כי היכא דלא לאפושי בברכות. ומחשש ברכה שאינה צריכה או שצריך להבדיל עכשיו, משום שההבדלה זו של עכשיו שהיא: המבדיל בין קדש לקדש, היא שונה מהבדלה של הלילה שהיא: המבדיל בין קדש לחול, ולכן אין ההבדלה של הלילה יכולה להיות עולה להבדלה זו של עכשיו.

ומתוך שאלתו של מר נראה שזה ברור לו שעם ההבדלה של הלילה (מוצאי יו"ט שני של ר"ה) שהיא המבדיל בין קדש לחול יוכל לצאת ידי חובת הבדלה של מוצש"ק שהיא המבדיל בין קדש לקדש, ולא יהא צריך להבדיל בלילה אלא הבדלה אחת, והיא עולה לשניהו. ולכאורה יש לעיין מ"ש מתפלה שאם שכח להתפלל מנחה מתפלל ערבית שתיים, ובפרט לדעת האומרים שהדין של שכח להבדיל במוצש"ק שהוא מבדיל עד סוף יום ג' הוא מתורת תשלומים למה לא יהא דומה לתפילה. ולכאורה י"ל דשאני לענין תפלה משום שמעיקר הדין אדם יכול להתפלל כמה תפלות כדאמר ר"י דהלוואי שיתפלל אדם כל היום כולו. ואם שלענין לכתחלה לא קיי"ל כן, מ"מ בשכח להתפלל תכנו שיכול להשלים

וכמשיב בשמ"ק הג"ל ודו"ק. — ועיין עוד בשמ"ק ח"ס (חיו"ד
 סי' ע"ב ד"ה וכה דפרש"י) מחש' מהרי"ל להחמיר אפי' לרעות
 בזכור עם שאר בהמות ומשי"כ עליו הח"ס ז"ל.

י"א) ברם בהגות מלפני שמואל על תוספתא דמועד קטן עם
 (אות ע'), לין לירושלמי פסחים (פ"ד הל' ח').
 והכי היתה ה"ס, לין מרביעין את הבהמה במועד אצל מוליכין
 אותה לנקרות, ר"ל חמורה שהצעה כו', הרי בהדיא דגם לה"ק
 מותר להכניסה לנקרות בחוב"מ ולע"ג על הח"ס ז"ל שכי' ההיפך
 מזה.

ולחומר הנושא אמרתי ליישב דברי הח"ס ז"ל, דברייתא
 דירושלמי ע"כ חולק על הברייתא המובא בצבלי מו"ק
 (י"ג) דקאמר לין מרביעין בחוב"מ, כיוולא צו"י לין מרביעין
 בצכור וכו'. ומדקאמר כיוולא צו מוכה דדין צכור וחוב"מ שוב,
 כמשי"כ בח"ס שם. וה"כ לפי"מ שהוכחתי מן התוספי' בהגוסה
 לנקרות בצכור ופסוסמ"ק לכו"ע חסור, אם כן על כרחך דלת"ק
 דקאמר, כיוולא צו"י ה"ה לחוב"מ, והוא בכלל לין מרביעין דקתני
 ורח"ה לדבר דבחוספתא דמו"ק הג"ל דקתני ברש"א התיירא
 דהכנסה לנקרות במועד, ובסיפא גבי צכור ופסולי המוקי לא
 קתני לה, לא קתני בחמת, כיוולא צו"י לפי שאין דיניהם שוב.
 נמלא ת"ק דברייתא דמו"ק י"ג. חולק ע"כ על ר"י ות"ק דידיה
 דברייתא דירושלמי פסחים הג"ל דס"ל לתרוייהו להתיר הכנסה
 לנקרות בחוב"מ.

נמצא, הכנסה לנקרות בצכור בודאי חסורה טהורא מן
 הח"ס ז"ל. אמנם הכנסה לנקרות בחוב"מ כיון שמפורש
 להתירא דירושלמי ולא נמלא גם בצבלי מי שיתחוק ע"ז בהדיא.
 ע"כ בשעת הלורך וכגון בחמורה שהצעה שאם לא ירביע עלי'
 חלננן ותעקר, נראה דיש להתיר להכניסה לנקרות, אחרי שלדעת
 הגה"ה אשר"י — כפי"מ שפי' דבריו בבי' בל"ה סי' תקל"ז
 שהעתיקתי (אות ד') — אפי' להרביע עלי' זכר בידים מותר
 צוה וכ"פ בל"ה, ונהי' דשאר אחרונים מנודים להחמיר בזה,
 מי"מ להכניסה לנקרות, נראה ודאי שיש להחיר. כנלע"ג נכון
 כס"ד.

פעי"ק ירושלים ת"ו, ניסן תשי"ד לפ"ק

בצלאל שטרך

סימן עב

דין קטן שהגדיל במוצ"ק או מוציאה"כ להוציא יד"ה הבדלה
 לאלה שהיו גדולים באותם הימים.

א) הרמב"ם (פכ"ט מה' שבת ה"א) כ' ז"ל, מנות עשה
 מה"ת לקדש את יום השבת בצרכים, שנאמר
 זכור את יום השבת לקדשו כו' ולריך לזכרה בכניסתו וציולתו
 בכניסתו בקידוש היום וציולתו בהבדלה עכ"ל. ועיי' במ"מ
 ומגדל עוז (שם), שלדעת הרמב"ם הבדלה ציולתו מה"ת וכ"כ
 המג"א (רס"י רל"ו), ועיי' מנ"ה (רי"ש מל"ה ל"ה) שכי' גם
 דעת החי"ן, ועיי' העמק שאלה (שאלתא קס"ו אות א') שכן
 גם דעת השאלות וכן גם דעת הסמ"ג (עשין כ"ט) ועיין גם

ועיי' (סוס"י רל"ו) בשם הא"ח דהבדלה שבת דרצון, ועיי' בהגות
 רעק"א שם שכי' גם דעת החוס' (שבוטות כ') וכ"כ גם בחוס'
 רי"ד פסחים (שם) בשם מפרשים דהבדלה דרצון, ועיין גם ח'
 המחירי (פסחים ק"ב. ד"ה למדת).

וגר"א כי נד"ד תלי' בהך פלוגתא, והוא, עפי" משי"כ בשמ"ק →
 ח"ס (חלו"ח סי' קע"ב) בקטן שהגדיל מוציאה"כ שאין
 עליו מנות תוספת יוה"כ מה"ת, דכיון שלא נתחייב בעיקר מנות
 יוה"כ להיותו אז קטן עדיין לין תוספת בלא עיקר ע"ש. ונלע"ג
 דלפי"ז משי"כ שאי' שייכה גבי' מנות הבדלה במוצ"ק, כי
 לין יחייב להגדיל על ע"ש קדושת היום שלא היתה נוכח צו
 כלל. ויותר מזה נלע"ג דלפי' להמניח (מנהו שי"ג סוף אות ע')
 שמספק"ל לעיני תוספת יוה"כ אי' שייכה בקטן שהגדיל מוציאה"כ
 ואפי' להושיע"ק שהחליט בקטן שהגדיל מוציאה"כ שחייב בחוס'
 יוה"כ ויודו לענין הבדלה שקטן שהגדיל אז אינו חייב צו. דווקא
 חוס' יוה"כ שהיה חובת אותה השעה ע"מה שהוא עומד בה
 ושאלו דין עליה ולא הרי הוא כצר גדול על כן יש מקום לומר
 שהוא חייב בה, משא"כ הבדלה שאינה חובה לע"מה בל"ה שעה
 אלא משום יום שעבר היא בל"ה, מסביר דגם להמניח ולישיע"ק
 אינו חייב בה כיון שביום שעבר עדיין קטן הו'. אם לא שנאמר
 כי לדעתם חולי' עליו להגדיל אז משום אותה תוספת אם נתחייב
 בה, אצל זה לא מסביר כלל לע"ג. ורח"ה ברורה לר' מהא דל"ה
 בפסחים (ק"ה). מי שלא קידש ערב שבת מקדש והולך כל היום
 כולו, וכ"ה גם בשו"ע אר"ח (רע"א סעי' ה'). ועיי' צפרמ"ג
 (משבצות סק"י"א) בזכר ביהש"ש שלא קידש, אם לא התפלל כל
 השבת בודאי יקדש או דספק דל"ה ה"ה, משא"כ אם התפלל
 דו"ה מה"ת בקידוש שבתפלה ע"ש. מוכח הא עבר ע"ש היום
 אף שלא עבר עדיין זמן תוספת ח"ל לקדש אפי' כשלא התפלל
 כל היום ולא יא' יד"ה קידוש אפי' מה"ת. וכיון שאין מקדשין
 על שעת תוספת גם להבדיל בעורה ח"ל. — ומה גם כי האחרונים
 העתיקו להלכה דעת הח"ס בזה, דהגדיל מוציאה"כ אינו חייב
 בחוס' יוה"כ, וא"כ משי"כ דלא שייך בקטן שהגדיל אז חובה
 הבדלה וכמשי"כ. ובודאי שכן הדין גם לענין חוס' שבת והבדלתה
 דלא שייכו מה"ת בקטן שהגדיל וכה"ל.

מעשה להסבירם דהבדלה שבת דל"ה ח"כ זה שהגדיל →
 במוצ"ק כיון שביום השבת עדיין קטן היה ולא נתחייב
 בשמירתה אלא מדרצון, בודאי שגם בהבדלה בל"ה בשבילת אינו
 חייב אלא מדרצון ואפילו אם הוא בלילה בשעת הבדלה גדול
 ודאי, וממילא שאינו יכול להוציא יד"ה לאלו שהיו גדולים ביום
 השבת ונתחייבו בהבדלתה מוציאה"כ, דלא אחא דרצון ומפיק
 דל"ה ח"כ דהמניח בצרכים (כ'). לענין צרכמ"ז. מה שא"כ
 להסבירם דהבדלה שבת דרצון שפיר יכול קטן זה להוציא דלתא
 דרצון ומפיק דרצון. — על כן לכתחילה לא יבדיל זה שהגדיל
 במוצ"ק להוציא, אצל אם כבר הבדיל להם והם התכוונו לל"ה
 בהבדלתו נראה שאסור להם לתזור ולהגדיל דילמא הבדלה שבת
 דרצון ושפיר ילאו כבר יד"ה, אלא יחזרו לשמוע הבדלה על הכוס
 מגדיל צו חוצא אם אפשר להם כ"י נכון.

ספר ב"ב התכנה - ח"א
 ה"ג"ל כ' ג"כ א"א שטרך צ"ל

ע"ש. על כן קטן זה שהגדיל מולאי יוה"כ לענין להוציא אחרים
 וד"ה הבדלה דינו כמו שכתבתי לענין הבדלה שנת סוף הוא
 הקודם.

ג) אמנם נראה כי זה דוקא אם אלו שהיו גדולים כבר בשנת
 לא הבדילו עדיין בהפלתם שאז מחזיקים הם בהבדלה
 מן התורה להסוברים והבדלה שנת דאורייתא, אבל הבדילו כבר
 בהפלתם דשוב הבדלה על הכוס גם לדידהו-אינה אלא מדרבנן, עיי
 פרמ"ג (א"ח רס"ו ד"י) ומג"ה (מורה ל"ח), שפיר יכול זה
 שהגדיל צמול"ש להוציאם יד"ה. ברם להמציא צמול"ש ח"ס
 (חא"ח ס"ו כ"ח) וז"ל, ומש"כ מו"ה הג"י נ"י דנכנס לביחו צמול"ש
 כבר התפלל ויאל יד"ה דאורייתא בהבדלה שנתפלה, כבר כתבתי
 צמק"ח דבהפלה היו מכוננים להדיח שלא לנאח יד"ה כו' עכ"ל.
 אי"כ גם אם הבדילו כבר בהפלתם אינו יכול להוציאם יד"ה.

ד) ואין לדחות ולומר דאפי' להסוברים הבדלה שנת דרבנן וגם
 כבר הבדילו אלה שהיו גדולים בשנת בהפלתם, אפי"ה אין
 זה שהגדיל מול"ש יכול להוציאם יד"ה הבדלה לפי שזה שהגדיל
 מול"ש הו"ל תרי דרבנן, חדא דהבדלה שנת גופה אפי' לגדולים
 אינה אלא דרבנן ועוד שציוס השנת עדיין קטן הו', משא"כ אלו
 שהיו גדולים בשנת ל"ה רק חד דרבנן ולא אחא תרי דרבנן ומפיק
 חד דרבנן כמש"כ התוס' (מגילה י"ט: ד"ה ורבי) דלכן קטן שהגיע
 לחינוך. אינו מוציא אחרים יד"ה מקרה מגילה משום שבגדולים
 ליכא אלא חד דרבנן ובקטן תרי דרבנן ולא אחא תרי דרבנן
 ומפיק חד דרבנן ע"ש. לענין ד"ה שאלני כיון שצטעה שנת להוציא
 אחרים כבר גדול הנהו, לכן אף שחיוצו אינו אלא תרי דרבנן
 שצטעה עדיין קטן הו', מ"מ כיון שצטעה שהוא מדיל כבר גדול הוא
 שפיר מוציא גם אחד דרבנן וכמש"כ התוס' (שם כ"ד. ד"ה מו')
 דסומא נראה מאורות שפיר פורס על השמע ואף דהו"ל תרי
 דרבנן ואחרים רק חד דרבנן מ"מ כיון שהוא גדול ובר דעת שדיף
 טפי מקטן ושפיר יכול להוציא אחרים ע"ש, וה"ה צני"ד. ואף
 דשם בסומא גם צטעה חלות החיוצ כבר היה גדול ובר דעת וי"ל
 דעל כן חל עליו חיוצא טפי ויכול להוציא גם אחרים, משא"כ
 צנ"ד בשנת שחוצה ההבדלה צאה שצולה עדיין קטן הו', מלשון
 התוס' נראה דהעיקר שיהא גדול ובר דעת צטעה שהוא צה
 להוציא אחרים וכן מסתבר. על כן צני"ד אם הגדולים ג"כ אינם
 חייבים רק מדרבנן שפיר יכול זה שהגדיל צמול"ש להוציאם
 וכמש"כ כולעני"ד נכון צס"ד.

ד) מתוך מש"כ נלמוד ששם חל יו"ט צמול"ש יכול קטן
 שהגדיל אז להוציא יד"ה יקנה"ו גם לאלו שהיו
 גדולים כבר ציוס ש"ק, והוא, על פי מה שראיתי צה"י ח"ס (סוף
 מס' פסחים) צשם מהר"ח פולדא דגם להסוברים הבדלה צמול"ש
 דאורייתא היינו דוקא משנת לחול, אבל משנת ליו"ט דהו"ו צין
 קודש לקודש הבדלה לאו דאורייתא וקלס"ו הח"ס ז"ל. וכן ראיתי
 גם צס' ארחות חיים (ספינקא, סו' חפ"ט אות ע"ו) צשם ס'
 דצרי צני דממול"ש ליו"ט כיון דיו"ט נמי חוקרי שנת נראה
 דלכו"ע ל"ה הבדלה דאורייתא ע"ש. וכיון דצזה גם אלו שהיו
 גדולים בשנת חייבים בהבדלה רק מדרבנן שפיר יכול זה
 שהגדיל צמול"ש להוציאם יד"ה. — ואמנם כ"ז צנוגע להבדלה
 מול"ש"ק וכן לענין קידוש דיו"ט להסוברים דקידוש של יו"ט אינו

דקידוש דיו"ט דאורייתא עיי מג"ה (סו' תקל"ז סק"ג) צשם מהר"ס
 דאפי' קידוש דיו"ט שחריה דאורייתא, ועיין ח"ר (סו' ער"ח)
 מציא מהלכות גדולות דס"ל דקידוש דיו"ט דאורייתא מדרשא דקרא,
 ועיי' צרכ"י שם (אות ג') ומחזיק צרכה שם (אות ג) דכך
 דרשא אסמכתא בעלמא. ועיי' מג"ה (מורה ל"ח ד"ה והנה)
 דחליא ל"י צפולגתא הפוסקים ע"ש, נראה שלא יוציא זה שהגדיל
 אחרים יד"ה יקנה"ו, שכרי לדעת קל"ה פוסקים צענין י"ג שנים
 מעלי"ע עיי' ש"ך חו"מ (סו' ל"ה סק"ח) וצחומים שם. וגם כי
 צריכים לבדוק אם הציא שהו שערות כמו לענין כל מורה
 דאורייתא, עיי' פרמ"ג (סו' ג"ה א"ח סק"ו) וצכמה דוכחא. על
 כן לכתחילה לא יוציאם זה שהגדיל אז אבל אם קידוש כבר
 להוציאם ח"י לחזור לשמוע קידוש מפי אחר, ומכל שכן שאינם
 רשאים לחזור ולקדש בעצמם, כיון שהסכמה האחרונים,
 שקידוש יו"ט אינו צאלא דרבנן.

אבל מוצן ופשוט כי זה דוקא צחל יו"ט ח' צמול"ש דכיון דיו"ט
 ח' דאורייתא שפיר י"ל כה"ל, אבל חל יו"ט צ' של גלויות
 צמול"ש, כיון דיו"ט צ' אינו ודאי מה"מ וצפרע לדין דבא"ן
 צקביעה דירחא ויו"ט צ' מה"מ חול גמור הוא אלא דשלחו מה"ס
 הזכרו צמנהג אצותיכם בצבולה (ד' :) נמלא הו"ל בהבדלה שאר
 שנתות השנה משנת לחול שהיא דאורייתא להרמב"ם ודעמ"י.

ה) אלא שיש מקום לומר שגם להסוברים הבדלה צמול"ש (וה"ה
 ליוה"כ) דרבנן, אין קטן שהגדיל צמול"ש יכול להוציא
 יד"ה הבדלה לנו שה"י גדול ציוס השנת, והוא עפ"י"מ שחמרתו
 לחקור לשיעור רש"י (צרכות מ"ה. ד"ה עד שיאכל) דקטן אפי' הגיע
 לחינוך אינו חייב צמול"ש אפי' מדרבנן, ורק על"י דאצורה רמו
 רבן חייב לחנוכו ע"ש. ועיי' לעיל (סו' ל"ו) שהוכחתי כי כן דעת
 רוב הראשונים וגדולי האחרונים ושכן משמע שיטת הירושלמי
 ח"כ אין הקטן צר חיוצא לשמור שנת כלל אלא על אציו הוא
 דאיכא חיוצא לחנוכו לכך, וכן אין עליו חוצה הבדלה צמול"ש
 ואפי' מדרבנן אלא שחוצה אציו לחנוכו להבדלה. ומעשה צקטן
 שהגדיל צמול"ש"ק, שציוס השנת לא הו' עדיין עליו חוצה שמירת
 שנת לא מדאורייתא ולא מדרבנן רק על אציו ה"י לחנוכו לכך, וא"כ
 צמול"ש שהוא גדול כבר אין על אציו מלא שום חוצה לחנוכו,
 ומלד עלמו הרי אין לחייבו להבדיל כיון שלא נחייב צשמירת
 שנת, ואיך יבדיל ח"כ על שנת שאין שמירתה שייכת גצ"י כלל.
 נמלא כשהגדיל צמול"ש אין לחייבו להבדיל אז לא מלד חוצה
 חינוך של אציו שכרי פקע ממנו עיי' שנטעה הבן גדול, עיי'
 שו"ע חו"מ (סו' רכ"ה סעי' צ' בהג"ה) וצמג"ה שם (סק"ה).
 ועיי' פרמ"ג (חו"מ סו' ל"ו א"ח סק"ד) דלא משכחה שיהא
 האצ חייב לחך את בנו כשהוא כבר כן י"ג שנה אלא כשלא
 הציא צ' שערות. ועיי' צצנחור הלכה שצ"י מ"צ (ד"ה וי"ח)
 ועיי' שו"ת צנין שלמה (וויילנא, סו' ה'). וגם מלד עלמו אין
 לחייבו להבדיל אז כיון שלא נחייב צשמירת אותה שנת כלל
 וכמש"כ וא"כ אפי' לעצמו איך יבדיל אז.

גם לשיעור התוס' דפליגי בצרכות (שם ד"ה עד שיאכל) על
 שיטת רש"י צזה וס"ל דקטן חייב צמול"ש מדרבנן משום
 מצוח חינוך יל"ע, דצשלמא אם ס"ל הבדלה צמול"ש דרבנן ח"כ
 גם קטן זה כשם שצנחייב צשמירת שנת מדרבנן כך נחייב

הבדלה מו"ש דאורייתא, אי"כ לא מנינו כלל שתקנו חז"ל הבדלה במו"ש, ובין שזה שהגדיל במו"ש ובשבת עדיין קטן הי' בודאי שלא נחייבו בהבדלה שבת הבוא מדאורייתא ומדרבנן הלוא לא תקנו הבדלה כלל ואיך יבדיל אי"כ זה שהגדיל במו"ש אפי' לעצמו, ודוחק לומר דמי"מ כיון שנתחייב בשמירת שבת מדרבנן נתחייב גם בהבדלתה. אבל לפרש"י הג"ל בודאי קשה עוצה. (ו) והגדה בראשית ההשקפה אמרתי לתרץ עפ"י"מ שאמרתי לחקור זה כמה צעטס מנחת הבדלה לשם מה היא ב"ה, אם היא נמשכת מקדושת שבת וחובת שמירתה שהיתה מועלת על המבדיל, והיינו בשביל שהלה עליו חובת שמירת שבת וקדושתה על כן בסילוק קדושה זו מעליו, חובה עליו להבדיל. או דילמא אין למנחת הבדלה קשר עם מנחת שמירת וקדושת שבת של המבדיל כלל, ושוקר מנחתה על כי הי' ית"ש מבדיל בין יום השבת שהוא קדוש לציון יתר ימי השבוע ששה ימי המעשה שהם חול? ופקי"מ טובה לדינא גם ל"ד שאם בשביל סילוק חובת השמירה והקדושה מעליו הוא מבדיל, אי"כ זה שהגדיל מו"ש"ק אין עליו חובת הבדלה במו"ש הבוא, שהרי ציוס השבת לא חלה עליו חובת שמירת היום וקדושתה כיון שעדיין קטן הי'. משאי"כ אם מנחתה על כי הי' מבדיל בין יום השבת לימי החול, אי"כ גם קטן שהגדיל מו"ש נתחייב בהבדלה כי צרעט של מו"ש חלה חובת הבדלה על כל מי שהוא גדול צרעט הבוא.

ומתוך משי"כ הי' אפשר להוכיח כי חובת הבדלה היא על כי הי' מבדיל בין יום השבת לימי החול ולכן גם בהגדיל מו"ש שפיר הוא מבדיל בין להסבירים הבדלה דאורייתא ובין להסבירים שהיא רק דרבנן, שהרי לפי"ז הוא צר חובת כלל גדול בשרא"ל. משאי"כ אם בשביל סילוק קדושת שבת וחובת שמירתה שהיתה מועלת עליו הוא צ"ה אי"כ תקשה בהג"ל (אות הי') דבהגדיל במו"ש אף לעצמו לא יבדיל אי"כ כמש"כ. אלא דלפי"ז נדחה כל משי"כ לעיל (אות ה"ג), כי מעשה י"ל דגם להסבירים הבדלה מו"ש (ויו"כ"כ) דאורייתא, שפיר הוי זה שהגדיל במו"ש צ"ה להבדיל מה"ת, כי צרעט של מו"ש חלה חובת הבדלה מה"ת על כל מי שהוא גדול באותו רגע, על כי הי' מבדיל באותו רגע בין קדושת יום השבת לשבת ימי החול, וממילא שיכול להו"א יד"ה גם לאלה שהיו גדולים כבר ציוס השבת. ואפי' לפימשי"כ הח"ס (עיי' אות א') דקטן שהגדיל במו"ש"כ אין עליו מנחת תוספת ויו"כ"כ מה"ת, שאני הבדלה שאינה נמשכת מחובת שמירת השבת של המבדיל אלא היא חובה בפני"ע החלה צרעט של מו"ש ויו"כ"כ על כל מי שהוא גדול באותו רגע וכמש"כ, וממילא שיכול זה שהגדיל במו"ש (ויו"כ"כ) להו"א יד"ה הבדלה גם לאלה שהיו גדולים כבר ציוס השבת (ויו"כ"כ), אם יתקיימו זו הפרטים והתנאים שהזכרתי לעיל (אות ד').

ברם לקושטא דמיילתא לעי"ד זה ליתא, שהרי הרמב"ם העתקתי דבריו לעיל (אות א') כתב, דמנחת הבדלה ילפינן מקרא דזכור את יום השבת לקדשו, שזריך לזכרהו בכניסתו בקידוש ובזויתתו בהבדלה ע"ש. מנחת הבדלה מכלל דמנינא דה"ה את רצתה ר"ה יר"ה א"ו ז"ר א"ה הו"ו דיו"ה

ק"ג.) צו"ע שחל להיות אחר השבת, דס"ל לר"י דמבדק יו"כ"ק, וקאמר שם, משל דריב"ה למלך שו"א ואפרכס נכנס מלווין את המלך ואח"כ יו"אין לקרחת אפרכס ע"כ. ממילא זה שהי' קטן ולא נתחייב בשמירת השבת, הרי ל"כ המלך אצלו ואין לו ללוותו. וא"כ יפה כתבתי להסבירים הבדלה דאורייתא, קטן שהגדיל מו"ש (וה"ה מו"ש"כ"כ) אינו יכול להו"א למי שהי' גדול כבר בשבת (ויו"כ"כ) לפי שהוא אינו צ"ה מה"ת. — אך לפי"ז תחזור קושייתי לדוכתא דקטן שהגדיל במו"ש אפי' לעצמו איך יבדיל לפרש"י בין אם הבדלה שבת דאורייתא ובין אם היא דרבנן, ולחוס' עכ"פ אם היא דאורייתא. (ז) ואם נאמר דאחי"כ בכה"ג אין עליו חובה להבדיל אפי' לעצמו, אלא דמי"מ הוא מבדיל שפיר ולא מלך חויב אלא מידי דהוי ארשים שמזכרות אמנחת עשה שהז"ג, אי"כ גם אם נאמר דהבדלה מו"ש דרבנן ג"כ אינו יכול להו"א אחרים יד"ה כיון שהוא אפי' מדרבנן אינו חייב, אם לא שנאמר כי רשות מו"א להמתו"ב מדרבנן (עיי' מזה לעיל סי' ל"ז אות ז').

סימן עג.

דין קטן שהגדיל ביום ב' דראש השנה, ביום א' או ב' דרגלים לענין הבדלה.

א) קטן שהגדיל צו"ע צ' של גלוות בחו"ל או ציוס צ' דראש השנה בין בארץ ובין בחו"ל אם יכול להו"א באותו מו"ש"ק או מו"ש"ק ר"ה יד"ה הבדלה לאלה שהיו גדולים כבר ציוס א' של יו"ע ור"ה, דלהמבואר בשעמ"ק (צלה ד'): הבדלה יו"ע ג"כ דאורייתא, ועיי' פרמ"ג (פתוחה כוללת ה' ברכות אות י"ט, ושם סוסי רע"ה במשפלות וסי' ר"ז א"ה סק"ה) ועיי' מני"ה (מנחה ל"ה ד"ה וזכה) שכי' דזה תלי' בפלוגתא הפוסקים אי ילפינן יו"ע משבת לענין שביחא בכה"ה ע"ש. ואמנם גם להסבירים שהוא דאורייתא פשיטא דהיינו דוקא הבדלת יו"ע דאשון, דכיון שהוא עצמו דאורייתא יש מקום לומר שגם הבדלתו דאורייתא לא כן הבדלת יו"ע צ' דכיון דיו"ע צ' עצמו אינו אלא דרבנן פשוט וצדור שגם הבדלתו אינו רק מדרבנן. וא"כ קטן זה שהגדיל צו"ע צ' בודאי שאין עליו חובת הבדלה מה"ת כיון שציוס א' שהוא דאורייתא עדיין קטן הי' והבדלה שנתחייב זה משום יו"ע צ' אינה אלא דרבנן, וי"ל דלא אחא דרבנן ומו"א יד"ה לאלה שהיו גדולים כבר ציוס א' ונתחייבו בהבדלה מה"ת לדעת השעמ"ק ודעמ"י, וכדאמר' (ברכות ב.) לענין ברכת המזון דלא אחא דרבנן ומפיק דאורייתא ע"ש.

ב) בלעצ"ד בס"ד דלא שייך כלל לומר הבדלת יו"ע דאורייתא אלא כשהוא מבדיל בזמנו במו"ש"ק יו"ע א', אבל מבדיל במו"ש"ק צ' לכו"ע בודאי שאינה אלא מדרבנן, וא"כ שפיר יכול קטן זה שהגדיל צו"ע צ' להו"א יד"ה הבדלה גם לאלה שהיו גדולים גם צו"ע א'.

איתא בפסחים (דף ק"ו.) אמרי בני ר"ה מי שלא הבדיל במו"ש מבדיל והולך בכל השבת ועיי' שו"ע או"ח (סי' ר"ע סעי' ר'). ולענין אם לא הבדיל מו"ש"ק, אם יכול ג"כ להבדיל אח"כ, עיי' שע"ה וסי' תל"א) שם הבי' שיכול להבדיל כל השבוע